

El rol de la Gran Presa del Renaixement Etíop en la diplomàcia hidropolítica del Nil

Autor:

MARTÍ GIRALT CASANOVA

Tutor:

DR. ALBERTO MARTIN ALVAREZ

Treball de Final de Grau

Grau en Ciències Polítiques i de l'Administració

Departament de Dret Públic de la Facultat de Dret

Curs acadèmic 2023 - 2024

Primera convocatòria

Dilluns 6 de maig del 2024

Resum.

La Gran Presa del Renaixement Etiop és la presa de gravetat més gran d'Àfrica. Aquesta immensa infraestructura, situada en el Nil Blau, té una capacitat d'emmagatzematge massiva i pot produir energia hidroelèctrica a gran escala en una de les regions més necessitades del continent.

La construcció d'aquesta presa, però, ha generat una escalada de la tensió entre el govern etiop i les autoritats egípcies i sudaneses perquè els tres països depenen de l'aigua del Nil per mantenir el desenvolupament econòmic i la pau social. Després dels múltiples intents fallits per a negociar una solució pactada sobre les preocupacions que el projecte ha despertat, s'ha evidenciat que hi ha la possibilitat que esclati un conflicte hídic en el futur.

Aquest estudi té com a objectiu descriure quin és l'impacte geopolític de la Gran Presa del Renaixement Etiop en les relacions regionals de la conca del Nil i en el control dels recursos hídrics del riu Nil. La metodologia que s'ha emprat per a la realització d'aquest treball ha sigut la revisió bibliogràfica d'articles acadèmics.

La conclusió d'aquest treball és que les tensions a la conca del Nil requereixen acords per la gestió sostenible de l'aigua i el desenvolupament equitatiu a la regió.

Paraules clau: Gran Presa del Renaixement Etiop, Etiòpia, Egipte, Sudan, Riu Nil.

Abstract.

The Grand Ethiopian Renaissance Dam is the largest gravity dam in Africa. This immense infrastructure, located on the Blue Nile, has massive storage capacity and can produce hydroelectric power on a large scale in one of the continent's most needy regions.

The construction of this dam, however, has generated an escalation of tension between the Ethiopian government and the Egyptian and Sudanese authorities because the three countries depend on Nile water to maintain economic development and social peace. After multiple failed attempts to negotiate an agreed solution to the concerns that the project has raised, it has become evident that there is a possibility of a water conflict breaking out in the future.

This study aims to describe the geopolitical impact of the Great Ethiopian Renaissance Dam on the regional relations of the Nile basin and on the control of the water resources of the Nile River. The methodology used to carry out this work has been the bibliographic review of academic articles.

The conclusion of this work is that the tensions in the Nile basin require agreements for sustainable water management and equitable development in the region.

Keywords: Great Dam of the Ethiopian Renaissance, Ethiopia, Egypt, Sudan, Nile River.

Abreviatures.

BM: Banc Mundial

BRICS: Brasil Rússia, Índia, Xina i Sud-àfrica

EAU: Emirats Àrabs Units

EUA: Estats Units d'Amèrica

G-7: Alemanya, Canadà, Estats Units, França, Itàlia, Japó, Regne Unit

GERD: *Grand Ethiopian Renaissance Dam*

GW: Gigawatt

GWh: Gigawatt / hora

ICEX: Institut Espanyol de Comerç Exterior

ICN: Iniciativa de la Conca del Nil

IED: Inversió Estrangera Directa

IEEE: Institut Espanyol d'Estudis Estratègics

IPoE: *International Panel of Experts*

MAEUEC: Ministeri d'Assumptes Exteriors, Unió Europea i Cooperació del govern d'Espanya

METEC: *Ethiopian military-run Metals & Engineering Corporation*

MW: Megawatt

MWh: Megawatt / hora

ONU: Organització de les Nacions Unides

PIB: Producte Interior Brut

UA: Unió Africana

UE: Unió Europea

URSS: Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques

Índex de continguts.

Resum.....	2
Abstract.....	2
Abreviatures.....	3
Índex de continguts.....	4
Introducció.....	5
Resum de la problemàtica.....	5
Objectius de la investigació.....	5
Pregunta de recerca.....	6
Metodologia de la recerca.....	6
Marc teòric-conceptual i referencial.....	8
Teoria geopolítica i hegemonia.....	8
El paper de la Xina.....	10
Dependència i interdependència.....	14
Geoestratègia i transició energètica.....	15
La Doctrina Harmon.....	16
La GERD com a símbol de nacionalisme etiop.....	17
La compatibilitat de la GERD amb la hidrosolidaritat i el nacionalisme.....	18
La GERD.....	19
Descripció i objectiu del projecte.....	19
Estructura.....	20
Cost i finançament del projecte.....	21
Beneficis.....	23
Contextualització històrica.....	26
La importància del riu Nil.....	26
Egipte.....	28
El Sudan.....	32
Etiòpia.....	34
Cronologia de la construcció i l'ompliment de la GERD.....	36
Anàlisi dels actors i interessos.....	39
El posicionament d'Egipte sobre la GERD.....	40
El posicionament del Sudan sobre la GERD.....	44
El posicionament d'Etiòpia sobre la GERD.....	46
Interessos comuns.....	48
El posicionament dels diferents actors internacionals sobre la GERD.....	49
Negociacions sobre la GERD.....	51
Tractats històrics sobre el domini del Nil.....	51
Actualitzar el marc legal colonial: un cúmul d'intents fallits.....	52
La Convenció sobre el dret dels usos dels cursos d'aigua internacionals per a finalitats diferents de la navegació.....	53
Les negociacions sobre la GERD.....	54
Impacte geopolític i anàlisi dels resultats.....	57
Conclusions.....	60
Agraïments.....	64
Referències bibliogràfiques.....	65
Annexos.....	75

Introducció.

Resum de la problemàtica.

La Gran Presa del Renaixement Etiop és un projecte que pot canviar significativament el transcurs de la història d'Àfrica, així com la manera com entenem les relacions internacionals entre estats i el paper mediador d'algunes organitzacions internacionals.

Situada en el principal afluent del riu Nil al nord-oest d'Etiòpia i a escassos quilòmetres de la frontera amb el Sudan, aquesta infraestructura és una de les preses més grans i amb més capacitat d'Àfrica. Amb una capacitat d'emmagatzematge d'aigua i de producció d'energia hidroelèctrica massiva, pot ajudar a impulsar el desenvolupament econòmic d'Etiòpia i a proporcionar aigua i electricitat a una de les regions més desfavorides del planeta.

La construcció de la GERD, però, ha generat tensions entre Etiòpia, Egipte i el Sudan perquè depenen del riu Nil per garantir a la seva població el subministrament d'aigua, el proveïment d'aliments i la producció d'energia.

Malgrat els múltiples intents que s'han realitzat per tal d'arribar a una solució pactada respecte de les qüestions relacionades amb la construcció i la posada en funcionament de la presa, les converses han fracassat i s'ha evidenciat que hi ha una disputa geopolítica a la regió pel domini del riu Nil que, si no es promou algun acord entre els tres estats, podria acabar generant un greu conflicte hídic en el futur.

Objectius de la investigació.

Objectiu general:

- Descriure quin és l'impacte geopolític de la GERD en les relacions regionals de la conca del Nil.

Objectius específics:

- Investigar l'evolució històrica del domini dels recursos hídrics del riu Nil per entendre per què s'ha arribat fins al punt d'haver de construir la GERD de forma unilateral.
- Analitzar els factors polítics, econòmics i de seguretat que influeixen en les posicions d'Etiòpia, d'Egipte i del Sudan respecte de la GERD.
- Examinar el progrés i les dinàmiques de les negociacions sobre la GERD, entenent els diferents punts de desacord i els múltiples obstacles en la mediació.

Pregunta de recerca.

“Quins són els impactes geopolítics de la construcció de la Gran Presa del Renaixement Etiop i les negociacions entre Etiòpia, Egipte i el Sudan sobre el control dels recursos hídrics del riu Nil?”

Metodologia de la recerca.

Aquest Treball de Final de Grau és fruit d'una revisió bibliogràfica extensa, reflexiva i acadèmicament crítica. La metodologia emprada ha combinat la lectura d'articles acadèmics amb l'anàlisi descriptiva de dades estadístiques i gràfics.

La investigació realitzada és bàsica i no aplicada, perquè l'objectiu d'aquesta és ampliar la informació i la comprensió de l'objecte d'estudi, no donar una solució al problema estudiat. Alhora, aquest estudi és seccionat, perquè com a investigador només recolliré informació de la mostra d'estudi només una vegada, ja que no repetiré un altre cop aquest estudi d'aquí a un any, per exemple.

La població mostral de la investigació, en aquest cas, són els experts i investigadors que han contribuït al corpus de la literatura amb articles científics relacionats amb la Gran Presa del Renaixement Etiop publicats a revistes científiques.

Respecte de l'estratègia de cerca que he seguit per tal de trobar la bibliografia adequada, he cercat articles acadèmics a llocs com *Google Scholar*, *Dialnet* o el *Transnational Institute*, a partir de paraules clau com ara “Etiòpia”, “*GERD*” o “Riu Nil”.

A part dels articles científics sobre la matèria, he fet recerca a internet buscant notícies, vídeos i dades a fonts oficials com ara a la pàgina web del Ministeri d'Assumptes Exteriors, Unió Europea i Cooperació del govern d'Espanya o a l'*European Council on Foreign Relations*. A més, ho he complementat amb algunes dades que he extret del Banc Mundial.

Al principi del procés d'elaboració d'aquest treball, vaig fer una llegida ràpida dels articles per tal de descartar aquells que considero que no m'aporten informació important per dur a terme la realització del meu projecte de recerca, com ara els articles que tracten la GERD des del punt de vista ambiental.

He realitzat una revisió narrativa no sistemàtica de la bibliografia seleccionada; subratllant les parts dels articles que he considerat que aporten informació rellevant per buscar respostes a la meua pregunta de recerca i apuntant les idees que m'han sorgit a mesura que obtenia més coneixements sobre la GERD.

Un cop acabada la recerca, he escrit les conclusions, els resultats de la investigació i el que he après a partir dels articles acadèmics i dels gràfics que he utilitzat per a l'elaboració d'aquest treball.

Respecte dels criteris ètics que han guiat la meva recerca, no considero necessari (pel model de treball i les seves característiques) que afegixi un apartat específic per detallar quins són els aspectes ètics seguits durant el procediment d'investigació, ja que no crec que pugui veure's perjudicada cap persona, empresa, institució ni medi ambient. Per tant, no ha fet falta falta dur a terme cap document de consentiment informat o anonimitzat, ni cap autorització d'imatge o d'altres tipus.

Marc teòric-conceptual i referencial.

Teoria geopolítica i hegemonia.

Una de les poques certeses que tenim respecte de la situació geopolítica actual és que ens trobem en un punt de transició, perquè són molts els que pronostiquen la fi de l'ordre mundial tal com el coneixem. Des de la fi de la Guerra Freda i la dissolució de la Unió Soviètica, el món el determinava una única superpotència: els Estats Units d'Amèrica. (Dabat Latrubesse & Leal Villegas, 2021: pp. 90-91)

Amb l'inici del segle XXI i la posterior crisi financera global de l'any 2008, però, el món unipolar que coneixíem va començar a fracturar-se. En poc més d'una dècada, països del Sud Global han aconseguit posar-se al dia en àmbits tan estratègics com són la tecnologia o la seguretat militar. (Méndez Coto, 2016) Aquests avenços dels països fins ara subdesenvolupats han provocat un reequilibri de forces en el qual la geopolítica ha passat a un terreny de joc multipolar.

Els BRICS (Brasil, Rússia, Índia, Xina i Sud-àfrica), que fins fa pocs anys consideràvem que era impossible que poguessin fer la competència a les nostres economies occidentals, ens han avançat per la dreta. L'any 2021, els BRICS van superar els països del G7 en producció total. La discutida líder dels BRICS, la Xina, ja ha superat el PIB total dels EUA i s'ha convertit en el principal soci comercial de bona part del món. (García Navarro & Casanova Montero 2022)

L'1 de gener d'aquest any, sis països s'incorporaven al grup dels BRICS: Iran, Argentina, Egipte, Etiòpia, Aràbia Saudí i Emirats Àrabs Units. (Schulz, 2023) Dos dels sis països que han passat a formar part dels BRICS aquest any per la seva condició de països emergents són Egipte i Etiòpia, els dos grans rivals en el conflicte que tractem en aquest treball.

Les teories geopolítiques tradicionals comencen a adaptar-se a les noves dinàmiques i realitats. Històricament, la teoria geopolítica es basava en el fet que els estats sobirans competien, en coherència amb els seus interessos nacionals, per l'hegemonia mundial o, si més no, per estar en una posició avantatjada respecte dels seus rivals. (Toledo, 2020)

Les relacions internacionals estan lligades amb conceptes com l'hegemonia, que fa referència al domini d'un actor o d'un grup d'actors sobre altres actors en el sistema internacional i que té la capacitat de fixar les regles del joc i influir en les decisions de la resta d'actors. (Sidler & Fernández, 2022)

Segons afirma *Jeffrey D. Sachs* a “*The new geopolitics*”, hi ha cinc teories o escoles de pensament geopolític: la teoria de l'estabilitat hegemònica, la teoria de la competència hegemònica, la teoria del declivi hegemònic, la teoria realista i la teoria multilateralista.

La teoria de l'estabilitat hegemònica sosté que els EUA continuen sent l'única superpotència malgrat que la seva hegemonia estigui sent desafiada per la Xina i, en grau més baix, per Rússia, que gaudeix d'una bona provisió d'armament nuclear.

D'altra banda, la teoria de la competència hegemònica defensa que l'ascens de la Xina ha donat lloc a un nou enfrontament contra els Estats Units que se suma a la confrontació preexistent entre aquests i Rússia.

La teoria del declivi hegemònic considera que els Estats Units d'Amèrica ja no estan en la posició en la qual es trobaven perquè no són capaços de mediar i aconseguir estabilitzar el planeta. Personalment, considero que això s'està demostrant amb la incapacitat dels americans de posar fre a les barbaritats que està duent a terme Israel contra la població palestina des dels atemptats perpetrats per Hamàs el 7 d'octubre passat.

La teoria realista sosté que la geopolítica la defineixen les polítiques que executen les grans potències. Per grans potències podem entendre que són potències internacionals com la Xina, els EUA, la UE, Rússia o l'Índia, així com potències regionals com el Brasil, Iran, Pakistan, Aràbia Saudita o Indonèsia.

Finalment, la teoria multilateralista considera que la cooperació global organitzada al voltant d'organismes internacionals com l'ONU pot resoldre conflictes i fer front als nous reptes globals.

Les diferents teories geopolítiques sobre l'hegemonia ens ajuden a contextualitzar les diferents qüestions problemàtiques de l'objecte d'estudi d'aquest treball, la GERD. La veritat és que no cal casar-se amb cap d'aquestes teories, però tenir-les presents ens pot ajudar a entendre la importància geopolítica de l'aigua del Nil i el conflicte polític que suposa aquest projecte més enllà d'Etiòpia.

El paper de la Xina.

Entenent que la presència d'una potència hegemònica és un factor determinant en la configuració de l'ordre internacional, entendrem per què el desgast d'allò que era la indiscutible hegemonia dels Estats Units d'Amèrica ha provocat una alteració de l'ordre internacional que s'havia establert durant les últimes dècades.

Com veurem a l'apartat de cost i finançament de la GERD, la Xina ha finançat el 30% del projecte. Els estudiosos de la geopolítica cada cop es formulen més qüestions entorn de la possible relació entre la influència de la inversió estrangera directa als països africans i el deteriorament de la sobirania nacional i l'autonomia dels seus estats.

La Xina és coneguda com el gegant asiàtic, i no és cap exageració; és un gegant que està buscant la consolidació d'un nou ordre mundial en el qual ell en sigui el centre (Xina, literalment, vol dir "el país del mig") que domini les relacions internacionals, permetent així el reforç de la seva hegemonia mundial.

La República Popular de la Xina, des de l'any 2005, segueix la doctrina del desenvolupament pacífic (*heping fazhan*) respecte a la seva relació amb l'Àfrica. Aquesta doctrina inclou conceptes confucians com l'harmonia i la seguretat, entenent aquesta última com a seguretat global en un marc de benefici mutu i de pràctiques entre iguals.

Segons aquesta interpretació de les relacions internacionals, Pequín estableix que les relacions entre els estats han de basar-se en cinc principis bàsics: respecte a la sobirania i integritat territorial, no-agressió, no interferència en els assumptes interns de l'altre, igualtat i benefici mutu i coexistència pacífica.

"La Xina busca amb tot això caracteritzar-se no només com a potència emergent sinó com un gran poder pacífic, no amenaçant i eminentment col·laboratiu i responsable del seu paper en el món".

(Checa-Artasu, 2008)

Però fora de doctrines i de posicions oficials, què vol realment la Xina d'Àfrica? Perquè si una cosa hem vist al llarg de la història és que les relacions geopolítiques entre països tenen una base econòmica i persegueixen uns interessos materials com ara el petroli, les matèries primeres i altres recursos estratègics que interessin a tots els estats, com a actors que efectuen un paper dins d'una competició entre països rivals, els quals tots busquen la dominació i l'hegemonia respecte de la resta de competidors.

Tot i això, no podem afirmar que la República Popular de la Xina estigui duent a terme aquestes inversions titàniques en el continent africà només per explotar els seus recursos naturals. Amb aquestes, es busca l'establiment d'unes relacions sòlides entre estats en vies de desenvolupament (el que alguns autors anomenen coordinació Sud-Sud) sense necessitat de donar lliçons de moralitat o de civisme, com ha fet sovint el bloc occidental amb els països africans.

“L'estabilitat política dels països receptors afecta la distribució de la IED xinesa a tots els sectors d'Àfrica, mentre que la qualitat de les seves institucions i l'estabilitat dels seus governs –que es mesuren amb índexs sobre l'estat de dret– no està relacionada sistemàticament amb el repartiment de la IED. (Brautigam, Diao, McMillan, & Silver, 2017).” (Rato Alarcó, 2019)

“Sens dubte, la recerca de recursos naturals i de nous mercats per les manufactures xineses, així com l'aparent “abandonament” per part de les potències occidentals, auguren un augment gradual de la influència xinesa a l'Àfrica”. (Díaz de Berricano Bayón, 2021)

Aquesta autora, Lucía Díaz de Berricano Bayón, va elaborar un extens Treball de Final de Grau que estudiava els casos d'Angola, Sud-àfrica i Egipte com a socis comercials de la Xina per tal de preguntar-se si aquests vincles financers que s'estan consolidant entre aquests països faran que sorgeixi una relació de dependència o d'interdependència.

Com a conclusió del treball, l'autora considera que és impossible generalitzar el tractament del gegant asiàtic a l'Àfrica, ja que si bé és cert que hi ha alguns patrons que es repeteixen a diversos països (com ara la cerca de recursos naturals), les particularitats de cadascun dels països africans fan que no es pugui establir una norma interpretativa respecte a aquesta qüestió.

D'altra banda, considero que és important poder fer-nos una idea general sobre com és la política exterior xinesa en els països africans. Per facilitar la comprensió d'aquesta complexa temàtica, Abdoukadre Ado i Zhan Su van realitzar un article que revisa de forma crítica la literatura que s'ha escrit sobre l'augment de la presència de la Xina a l'Àfrica: “*China in Africa: a critical literature review*”. Malgrat que els resultats dels articles són sempre qüestionables, la conclusió d'aquest estudi respon a set preguntes d'acord amb el que la literatura ha tendit a establir.

Una de les preguntes que es fan és si la Xina es preocupa pels drets humans dels africans i la resposta és que no. Aquesta és, potser, la pregunta més fàcil de respondre. La Xina no apel·la, en les seves accions a l'exterior, als drets humans com sí que fan els EUA o la UE. Als polítics de la Xina no els hi importa si el govern amb qui negocien respecta els drets humans dels seus habitants o no, sinó que els hi interessa ser pragmàtics i que les qüestions morals no puguin comprometre els seus acords comercials.

Les qüestions que són més polèmiques i en les quals no hi ha una resposta consensuada per part dels autors que han escrit sobre la política exterior xinesa a Àfrica són: és la Xina-Àfrica una cooperació guanyadora? La Xina té ambicions colonialistes? La Xina fomenta la industrialització africana?

En canvi, la literatura sembla donar una resposta positiva a les següents preguntes: La Xina només va a l'Àfrica per buscar recursos naturals? Sí. La Xina utilitza una estratègia de poder suau (*soft power*)? Sí. La presència de la Xina a l'Àfrica perjudica l'economia local? Sí.

Independentment de l'opinió de cadascú, aquestes han sigut les respostes que la literatura ha tendit a donar a aquestes qüestions sobre la política exterior xinesa a l'Àfrica. Per a més informació sobre el tema, recomano la lectura de l'article "*China in Africa: a critical literature review*", present a la bibliografia.

L'àmbit d'estudi d'aquest projecte de recerca és concret, definit en el temps i en l'espai i amb objectius específics determinats. No busco un patró comú d'actuació, ni una generalització que permeti lligar la política comercial de Pequín a l'estranger amb les relacions bilaterals que manté la Xina amb tots els estats africans, sinó que la meva intenció amb aquesta investigació és estudiar el cas concret d'Etiòpia.

Etiòpia ha sigut l'escenari d'un creixement econòmic increïble en molts aspectes (malgrat que encara sigui un país subdesenvolupat), especialment en el sector industrial. Si mirem l'evolució del PIB per càpita etiop, veurem que des de l'any 2005 els etiops han augmentat el seu nivell adquisitiu fins a arribar a superar els 1000 € de producte interior brut per habitant, concretament l'any 2022 el PIB per càpita etiop era de 1.097 €. Aquest creixement econòmic és impressionant si tenim en compte que l'any 2002, vint anys abans d'aquest rècord, el PIB per càpita se situava a tan sols 123 € anuals. (Figura 1)

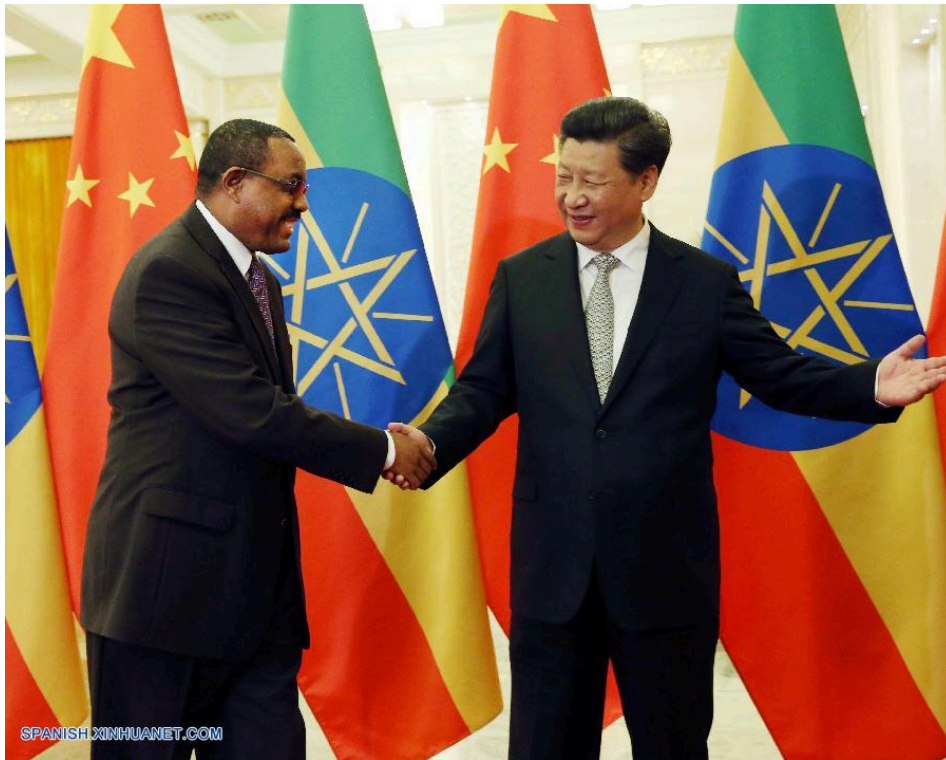
No es pot entendre aquest desenvolupament sense tenir en compte la inversió estrangera directa, que sobretot des de l'any 2012 s'ha disparat, en part gràcies a la inversió xinesa. (San Miguel De Pablos, 2020)

És el deute xinès una trampa que busca, com a objectiu, una major influència política a Etiòpia?

És compatible aquesta abundant inversió directa en sectors estratègics com la infraestructura amb el principi de no-intervenció que defensa Pequín quant a les seves relacions internacionals?

Quin paper hi té, amb tot això, la nova ruta de la seda presentada per la Xina l'any 2013?

Personalment, considero que s'haurien de realitzar més estudis que posin sobre la taula de debat el model xinès quant a les relacions internacionals, els conceptes i principis que defensa, com afecta la població civil l'establiment de relacions estratègiques sòlides entre països autoritaris i cap a on ens pot portar aquest camí.

Xi Jinping en una reunió amb el primer ministre d'Etiòpia, Hailemariam Dessalegn.

Any 2015.

Font: https://spanish.xinhuanet.com/2015-09/05/c_134590615.htm

Dependència i interdependència.

Dos grans conceptes clau per entendre el marc teòric d'aquest treball són la dependència i la interdependència. (Contreras Polgati, 2007)

En el camp de la geopolítica, la dependència acostuma a entendre's com a dependència econòmica dels països en vies de desenvolupament enfront de les economies desenvolupades, perquè es veuen obligats a exportar matèries primeres i importar béns manufacturats, la qual cosa limita el seu desenvolupament i autonomia econòmica.

D'altra banda, la interdependència posa de manifest les connexions recíproques entre els diferents estats que s'estableixen dins de xarxes complexes de relacions polítiques, econòmiques i socials. Aquesta paraula acostuma a anar associada amb una reivindicació de la importància de la cooperació entre països per tal d'abordar problemes transnacionals, com ara el canvi climàtic, el terrorisme o la seguretat informàtica.

Les teories geopolítiques tradicionals estan quedant obsoletes i necessiten una actualització, un canvi de prisma. Segons l'estudi "*New Developments in Geopolitics: A Reassessment of Theories after 2023*" (Topalidis GT & Kartalis NN & Velentzas JR & Sidiropoulou CG, 2024), "el pensament ha de canviar d'una perspectiva nacional a una perspectiva global".

Fins ara, el programa de mínims el qual la comunitat internacional podia consensuar era la defensa dels drets humans, però els nous reptes globals necessiten nous consensos. A la defensa dels drets humans, s'hi sumen els drets virtuals i els drets relacionats amb la descarbonització del planeta. (Dabat & Alejandro & Hernández Cervantes & Jorge Fabián, & Vega Contreras, 2015)

La teoria es renova perquè els canvis tecnològics i polítics així ho imposen. Les dinàmiques globals contemporànies ja no es poden explicar a través de les teories geopolítiques clàssiques, perquè les estructures de poder internacionals estan canviant constantment, així com ho fa la societat.

Tradicionalment, la geopolítica es limitava a estudiar els mapes polítics i les transformacions que aquests tenen quan canvia la distribució del territori entre els estats. Actualment, però, ens trobem en un món globalitzat en el qual aspectes tan importants com les finances o l'acció social no s'entenen sense l'estudi multidisciplinari del conjunt de factors que determinen la geopolítica.

Estudiar el comportament dels estats ens serveix per entendre una part de les relacions internacionals, però cada cop ens és menys útil per comprendre qüestions tan importants com la cultura o la identitat. (Castells, 2005)

La societat de la informació i la globalització econòmica han causat, per a bé i per a mal, que siguem més interdependents del que érem fa tan sols vint anys. Agilitzar el procés d'adaptar la nostra forma d'entendre la geopolítica i el món ens ajudarà a ser més resilients i a córrer a la mateixa velocitat que els canvis.

Geoestratègia i transició energètica.

Un altre concepte clau per entendre les relacions internacionals és la geoestratègia, que és la part de la geopolítica que estudia com el valor de la posició geogràfica, els recursos naturals i militars i les característiques físiques d'un territori poden influir en els interessos, les estratègies i la capacitat per projectar poder i influència per part dels actors internacionals. (Baquer, 2010)

La seguretat energètica, el canvi climàtic, la seguretat alimentària i els problemes geopolítics estan entrelaçats. “*The geopolitics of energy system transformation: A review*”, un estudi de Mathieu Blondeel que identifica els reptes geopolítics de la transició energètica, ens explica que l'electrificació és necessària si realment el que volem és erradicar la pobresa energètica mundial l'any 2030, segons s'havia marcat l'ONU en els seus Objectius de Desenvolupament Sostenible.

Aquesta electrificació implica que hem de ser capaços de crear una infraestructura elèctrica que connecti, en xarxa, productors i consumidors de diferents regions, països i continents. Per tant, si volem aconseguir l'electrificació i començar a deixar enrere els combustibles fòssils, cal que el comerç de l'electricitat experimenti un procés de major interconnexió i descentralització. (Blondeel, 2021)

En aquest sentit, podem ser optimistes. Etiòpia, malgrat que construeix la GERD de forma unilateral i no té el suport dels seus veïns del nord, està disposada a negociar amb ells un tracte favorable respecte al preu de l'energia que els hi proporcioni. De fet, els etiops sempre han estat disposats a augmentar la cooperació entre estats per tal de millorar la interconnexió de la xarxa elèctrica i la coparticipació en la gestió del Nil i dels seus recursos hídrics.

La Doctrina Harmon.

La doctrina Harmon defensa l'absoluta sobirania territorial que posseeix un país respecte del territori i els recursos que es troben dins de les fronteres d'aquest. Aquesta doctrina es va originar, precisament, per una disputa transfronterera entre els Estats Units d'Amèrica i Mèxic respecte del *Río Grande* l'any 1895.

El desviament del *Río Grande* per part dels estatunidencs havia perjudicat els agricultors mexicans, que havien patit una disminució del cabal d'aigua que el riu transportava. El procurador general dels EUA en aquell moment, *J.Harmon*, va afirmar que "El principi fonamental del dret internacional és la sobirania absoluta de cada nació dins del seu propi territori (...) Les circumstàncies poden fer possible o apropiada l'adopció d'alguna mesura per raons de cortesia (...) però ni les regles, ni els principis ni els precedents del dret internacional imposen cap obligació o responsabilitat (...)". (Castillo Daudí, 1999)

Van ser els mateixos nord-americans els que van deixar d'utilitzar aquesta doctrina quan, als anys cinquanta, Canadà la va invocar contra ells.

La doctrina Harmon reforça el plantejament d'Etiòpia sobre la GERD, ja que considera que per millorar el desenvolupament econòmic del país es necessita una major generació d'energia hidroelèctrica i potenciar l'ús del reg del Nil, i les autoritats etiòps això ho volen aconseguir construint una presa dins del seu territori nacional.

La *GERD* com a símbol de nacionalisme etiop.

La Gran Presa del Renaixement Etiop s'ha convertit en un símbol del renaixement d'Etiòpia com a potència regional, alimentant així el nacionalisme etiop i les ganes de la població a fer passos cap endavant i a combinar la nostàlgia dels temps gloriosos de l'antic imperi amb l'optimisme de construir un nou marc de desenvolupament del futur.

Pels etiops, aquest és el projecte que els permet començar a produir energia i un factor clau per a la producció d'aliments, el desenvolupament econòmic i la reducció de la pobresa a Etiòpia i la conca del Nil. Es percep com a un benefici en comú amb la resta de països riberencs i, alhora, com un factor d'unitat nacional.

És comprensible que els etiops pensin en la *GERD* com una via de fugida del subdesenvolupament i de la pobresa, i és que la història del país en aquest últim segle no ha sigut precisament un camí de flors. La inestabilitat política i econòmica ha anat acompanyada d'un context internacional desesperançador i d'una tensió regional desfavorable.

L'augment dels conflictes interns entre ètnies ha provocat la desconfiança per part de la població en el federalisme com a projecte d'estat i única alternativa a la desfeta de les institucions nacionals i la consegüent i consegüent servitud a institucions del nord global. (Salamanca, 2018)

La *GERD* és part del projecte del mil·lenni iniciat per l'actual règim revolucionari i democràtic del poble etiop, un règim que va aconseguir arribar al poder l'any 1991 amb l'objectiu de generar consensos nacionals per resoldre els problemes del país a través d'un sistema democràtic. (Villalobos, 1998)

Aquest règim busca la constitució d'un estat basat en el federalisme ètnic i emfatitza la importància de mantenir la convivència gràcies a la unió en la diversitat. Val a dir que a Etiòpia hi conviuen més de 80 grups ètnics diferents, 83 llengües amb 200 dialectes diferents i una diversitat notòria de paisatges i de formes i estils de vida.

Per la població etiop, que supera els 104 milions de persones, la presa no només és una manera d'augmentar el creixement econòmic del país i de generar energia hidroelèctrica, sinó que és un símbol del renaixement d'Etiòpia com a potència regional i un motiu més per la unitat d'acció dels etiops malgrat les notòries diferències. Aquest renaixement es pot llegir en clau nacionalista o en un sentit Pan-Africanista. (Orlowska, 2013)

La compatibilitat de la *GERD* amb la hidrosolidaritat i el nacionalisme.

Tot i això, no podem mirar la *GERD* com un assumpte exclusivament etiop perquè, si bé és cert que la construcció d'aquesta es fa en territori nacional etiop, afecta altres països com el Sudan o Egipte, amb qui comparteix riu i als qui condiciona si es decideix acumular el cabal mitjà anual del riu Nil blau durant un any sencer per omplir la presa i que aquesta estigui al nivell màxim de capacitat.

És per això que, en oposició a la concepció nacionalista del projecte, s'ha apel·lat a un altre concepte, que és la hidrosolidaritat, que aposta per dur a terme un ús equitatiu de l'aigua entre els diferents països per afrontar els reptes internacionals de gestió de l'aigua en espais transfronterers, buscant un desenvolupament socioeconòmic sostenible i generant una major cohesió i empatia entre les comunitats.

L'estudi "*The Nile and the Grand Ethiopian Renaissance Dam: Is There a Meeting Point between Nationalism and Hydrosolidarity?*" del *Universities Council on Water Resources* va dur a terme una anàlisi de com es poden aplicar els conceptes "nacionalisme" i "hidrosolidaritat" a tres escales: en les polítiques del dia a dia, en les polítiques estatals i en les polítiques interestatals o globals.

En aquest article, es parteix de la base que el nacionalisme i la defensa dels interessos nacionals no tenen perquè no anar lligats de la defensa del bé comú de la regió, de la protecció dels interessos dels països veïns o de l'ús equitatiu de l'aigua com apel·la el principi d'hidrosolidaritat.

La comprensió i el respecte dels interessos nacionals dels estats amb qui comparteixes frontera, combinat amb la col·laboració i cooperació institucional, poden provocar el desbloqueig de les històriques narratives de nacionalistes d'una i, d'altra banda, del mur que dificulten la gestió del conflicte i la trobada de solucions pactades que garanteixin estabilitat i sostenibilitat futura en les relacions diplomàtiques.

Tant el nacionalisme etiop com la hidrosolidaritat emfatitzen la necessitat de cooperar i de garantir la sostenibilitat futura. (Abdelhady & Aggestam & Andersson & Beckman & Berndtsson & Palmgren & Madani & Ozkirimli & Persson & Pilesjö, 2015)

La GERD.

Descripció i objectiu del projecte.

La Gran Presa del Renaixement Etiop (*GERD*, per les seves sigles en anglès) és un mega projecte hidroelèctric que està a punt de ser finalitzat al Nil Blau en el seu pas per la regió de Benishangul-Gumuz d'Etiòpia.

Aquesta presa, propietat de la *Ethiopian Electric Power Corporation*, una empresa elèctrica de propietat estatal, es troba a menys d'11 quilòmetres a l'est de la frontera amb el Sudan i a 467 quilòmetres al nord-oest d'Addis Abeba, la capital d'Etiòpia.

La cresta de la presa es troba a una altitud de 656 metres i aprofita la velocitat de l'aigua que baixa del Llac Tana, el llac més gran d'Etiòpia situat a una elevació de 1.788 metres sobre el nivell del mar ubicat a les terres altes d'Etiòpia.

És la presa de gravetat terrestre i la central hidroelèctrica més gran d'Àfrica, un gegant de formigó compactat de 145 metres d'alçada i 1.780 metres de longitud que forma un dels embassaments d'aigua més grans del continent, amb una superfície de 1.874 quilòmetres quadrats i una capacitat d'emmagatzematge de 74 quilòmetres cúbics d'aigua, el que correspon aproximadament al cabal mitjà anual del Nil des de la presa alta d'Assuan. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017)

En un inici, aquest projecte era anomenat "Projecte X" i, més tard, "Presa del Mil·lenni". Aquesta infraestructura hídrica va ser anunciada el 30 de març de l'any 2011 amb l'objectiu de produir electricitat per alleujar l'escassetat d'energia i aigua d'Etiòpia i exportar electricitat als països veïns. (Basheer & Nechifor & Calzadilla et al., 2021)

Estructura.

El disseny final del projecte dibuixava l'estructura tal com ha acabat sent construïda. La GERD consta de dues preses: una presa de gravetat de 145 metres d'alçada i 1.800 metres de llarg, que és la principal, i una altra presa corba de 5.200 metres de llarg i 50 metres d'alçada que serveix de suport i que s'ubica tan sols a 4.700 metres de distància de la frontera amb el Sudan. (About The Dam - GERD, s. f.)

Té tres sobreeixidors, que són estructures utilitzades per alliberar de forma controlada l'aigua quan aquesta desborda la presa, garantint que no es danyin parts de l'estructura no dissenyades per transportar aigua. N'hi ha de dos tipus: controlats i no controlats, sent els controlats els que tenen comportes mecàniques per regular el cabal i els no controlats els que descarreguen l'aigua quan aquesta s'eleva per sobre de la cresta de l'abocador. En el cas de la GERD, n'hi ha un de controlat i dos de no controlats preparats per la màxima inundació probable, un esdeveniment que no s'espera que pugui succeir.

També cal mencionar que, a tan sols 42 metres per sobre del nivell del llit del riu, s'hi han construït dues sortides d'aigua inferiors. Aquestes sortides d'aigua podrien, en circumstàncies especials com ara situacions de màxima necessitat dels països riu avall, arribar a alliberar part de l'aigua acumulada en l'embassament. L'existència d'aquestes sortides d'aigua és clau en l'argumentari de les autoritats etiops per defensar-se de les acusacions d'Egipte i del Sudan.

Aquesta immensa infraestructura té dues centrals elèctriques exteriors equipades amb tretze turbines Francis col·locades a banda i banda del riu amb potències instal·lades de 3.750 MW i 2.250 MW.

Cost i finançament del projecte.

L'endemà de fer-se públic el projecte, el govern etiop va adjudicar a l'empresa industrial italiana especialitzada en construcció i enginyeria civil *Salini Impregilo*, un contracte de 4.800 milions de dòlars a canvi que construís la presa. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017)

Geogia Meloni es reuneix amb Abiy Ahmed Adli al *Palazzo Chigi*.

Any 2023.

Font: <https://giornalesm.com/rafforzare-legame-italia-etiopia-meloni-incontra-il-premier-abyi-ahmed/>

A part del cost del projecte com a tal, hi hem de sumar la despesa que suposa l'habilitació de la xarxa elèctrica, perquè el cablejat necessari per a la transmissió de l'energia és, com tot en aquest megaprojecte, car. La *Ethiopian military-run Metals & Engineering Corporation* (METEC) va ser contractada perquè s'encarregués dels treballs electromecànics. (Vella, 2013) Alhora, la multinacional francesa *Alstom SA* va rebre 264 milions de dòlars per proporcionar vuit turbines Francis de 375 MW. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017)

El cost real del projecte, igual que la capacitat real de producció d'energia per part de les centrals elèctriques, és difícil de saber de forma precisa perquè hi ha una manca de transparència notable per part de les autoritats etiops. Tot i això, el que sí que podem saber a partir d'una simple suma és que la infraestructura costa més de 5.000 milions de dòlars, que són equivalents al 4,09% del PIB d'Etiòpia de l'any 2022. (PIB de Etiòpia 2022, s. f.)

El govern etiop té la intenció de finançar per si mateix la totalitat de la despesa del projecte per tal de no dependre de potències estrangeres, que podrien ser pressionades per Egipte perquè retiressin el finançament. Per aquest motiu, els funcionaris van ser persuadits a donar part del seu salari i el govern va emetre bons amb l'objectiu que aquest fos comprat pels etiops que es trobessin tant dins com fora del territori nacional. A aquests bons, se li han de sumar les donacions privades.

Va funcionar, perquè milions d'etiops han comprat els bons que ha posat a la venda el govern, cosa que permetrà que sigui Etiòpia qui finança, en bona part, la presa. Aquest és un fet diferencial de la GERD, perquè altres grans projectes d'aquest tipus a Àfrica han sigut finançats per fons privats, com és el cas de preses d'Egipte, la República Democràtica del Congo, Ghana i Mozambique. (El conflicto por la represa del Nilo, 2020) Pels etiops, aquest és un motiu d'orgull nacional i un factor que explica la gran acceptació que té la GERD entre la població.

En bona part, però no exclusivament, i és que no podem obviar el paper dels bancs de la Xina. Tant les turbines com l'equip elèctric de les centrals hidroelèctriques de la GERD, que sumen un valor de 1.800/1.000 milions de dòlars, han sigut finançats per l'*Export-Import Bank of China*. Per tant, aproximadament el 30% del finançament de la presa és aportat per la Xina i els altres 3.000 milions de dòlars són finançats pel mateix govern etiop a través d'altres mitjans.

En un inici, aquest treball estava pensat per ser una investigació sobre la possible relació entre la inversió estrangera directa que fa la Xina a Etiòpia amb les bones relacions diplomàtiques i polítiques que mantenen d'ençà que el gegant asiàtic va començar a augmentar la seva influència a la regió. Aquesta idea de treball, però, ha quedat descartada a causa de la manca d'informació accessible.

Beneficis.

Segons el govern etiop, la GERD pot ser molt beneficiosa pel país i per tota la regió de la conca del Nil.

El punt fort que justifica la construcció d'aquest megaprojecte i la titànica inversió que s'hi ha fet és, alhora, l'objectiu del mateix: generar energia hidroelèctrica. Amb una capacitat màxima de generar uns 6.000 megawatts, aquesta presa podria arribar a augmentar significativament la quantitat d'energia disponible a Etiòpia i a les famílies i a les empreses etiops, que tan mancades estan en aquest aspecte.

“En finalitzar el projecte, la generació mitjana de 15.759 GWh anuals tindrà una contribució important al sistema elèctric nacional. L'aportació d'aquest projecte serà més gran per assolir els objectius marcats pels pobles d'electrificació rural i per augmentar l'oferta del 44% al 90%”. (About The Dam - GERD, s. f.)

“L'accés a l'electricitat a Etiòpia també és un dels més baixos de l'Àfrica. Només el 25% de la població té accés a l'electricitat mentre la cobertura geogràfica de la xarxa elèctrica arriba al 60%” (Beyene, 2018).

El rendiment d'aquest projecte podria arribar a atraure inversió en el sector industrial del país, cosa que engreixaria el desenvolupament econòmic i promouria una sensació d'optimisme i esperança entre els ciutadans, que ja comencen a sentir que el seu país comença a sortir de la inestabilitat i torna a ser una potència regional gràcies a les bones decisions del seu govern.

La GERD també pot ser beneficiosa perquè el seu ompliment crearà un llac artificial amb una amplada de 1.874 quilòmetres quadrats i 74.000 milions de metres cúbics d'aigua. Aquest llac artificial podrà ser utilitzat pels vaixells i servirà com a refugi vital per moltes espècies d'animals, garantint la continuïtat de la biodiversitat de la zona.

Aquest nou llac artificial també pot augmentar la producció d'aliments gràcies a la quantitat més gran d'aigua disponible pels agricultors i la facilitació de la pesca, que es calcula que pot augmentar fins a 7.000 tones de peix anuals. (The Reality Of The GERD, s. f.) Això donarà feina a la població local, oferint-los una via de fugida de la pobresa.

Un factor important que cal mencionar sobre aquest projecte és el fet que la GERD genera energia neta.

Això ha facilitat molt l'elaboració del discurs a les autoritats etiops a l'hora de vendre la importància de la presa a les institucions públiques i als mitjans de comunicació occidentals, que han entès que pot ser un exemple d'un projecte propi d'un país que busca ser, a part de més ric i més autònom, més sostenible i respectuós amb el planeta.

La capacitat energètica d'Etiòpia, en els darrers anys, ha anat a més en tots els sentits. Gràcies a la GERD, la generació d'electricitat provinent d'energia renovable s'ha disparat en els últims deu anys, tal com es pot observar al gràfic de Datosmacro.com. (Figura 2)

Tanta energia produirà aquesta immensa presa quan estigui funcionant a ple rendiment que els etiops podran permetre's exportar-ne l'excedent. L'energia sobrant es vendrà a altres països, generant milions de dòlars en ingressos i aconseguint que, aviat, el país sigui considerat com a economia d'ingressos mitjans.

S'espera que hi hagi exportacions d'energia principalment en les temporades de pluja, que és quan hi ha més aigua disponible per la generació hidroelèctrica. Aquest excedent d'energia es vendrà als països veïns, entre ells el Sudan i Egipte, que poden negociar un descompte especial per les molèsties ocasionades durant la fase d'ompliment. Tot i això, la realitat és que de moment la GERD només genera operativament 750 megawatts anuals.

La Gran Presa del Renaixement Etiop pot convertir-se en un atractiu destí turístic pels interessats en la cultura i la història de les comunitats locals, els professionals de l'energia, els curiosos sobre grans infraestructures o estudiants i investigadors d'arreu. També serveix per cridar l'atenció d'inversors d'arreu del món perquè descobreixin Etiòpia i les oportunitats comercials que suposa.

Es calcula que la construcció de la presa ha permès l'ocupació de més de 9.000 treballadors, la majoria nadius. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017) El procés de construcció ha servit perquè tots aquests ciutadans etiops hagin adquirit coneixements i habilitats relacionats amb la instal·lació d'infraestructures hídriques.

Amb una amplada d'uns 50 metres, quan estigui finalitzada la seva construcció, aquesta immensa infraestructura també servirà com a pont per travessar el Nil Blau. El pont, sumat amb les noves carreteres que connecten les instal·lacions amb els poblats rurals de la regió, milloren l'accessibilitat de la zona.

Un aspecte controvertit de la GERD ha sigut la necessitat de desplaçar a 20.000 persones, que s'han vist forçades a marxar de casa seva perquè vivien en zones que han quedat afectades per la construcció o l'ompliment de la presa.

Una part d'aquestes 20.000 persones estan contentes amb el desplaçament, perquè el govern els hi ha assignat un habitatge millor del que tenien fins ara a les dures muntanyes etiops. A una altra part dels desplaçats, però, sobretot a la gent gran, no els hi ha fet gens de gràcia haver de marxar del lloc on vivien i veure com s'inundava l'àrea de terra on hi havien tingut gran part dels seus records i vivències personals.

Com veurem en l'apartat de la contextualització històrica d'aquest treball, el poble etiop està acostumat a les desgràcies, ja que milions d'ells s'han vist forçats a fugir moltes vegades dels conflictes i de la fam. Per això, que la GERD provoqui el desplaçament de 20.000 persones és el menor problema pel govern etiop.

El govern etiop destaca un altre benefici que tindrà aquesta presa: un eficient i millor control del reg del Nil Blau, sobretot pel Sudan, que pateix inundacions durant l'època de pluges i escassetat i sequera durant l'època seca de l'any. A part, es reduirà la desforestació i la degradació del medi ambient.

Per Egipte, aquesta presa pot servir per poder conservar l'aigua sense patir tant en funció de l'època de l'any que sigui. Aquest manteniment del nivell d'aigua que baixa pel Nil servirà als egipcis per desestacionalitzar el turisme d'aquells interessats en navegar amb barca pel riu, perquè ara ho podran fer durant més mesos de l'any. (The Reality Of The GERD, s. f.) També força als egipcis a fer un ús més eficient de l'aigua i els protegirà contra les inundacions mentre gaudeixen de l'energia renovable generada per una presa que no han hagut de finançar.

En diverses ocasions, s'apunta al fet que la construcció i l'ompliment de la GERD implicarà una disminució de l'evaporació de l'aigua del Nil que es produeix a les terres altes etiops. Això, de retruc, suposaria un benefici a llarg termini per la presa d'Assuan d'Egipte. (Mulat & Moges & Ibrahim, 2014).

Si hi hagués un acord entre Egipte i Etiòpia respecte com omplir la GERD, es podrien minimitzar els danys produïts per l'ompliment ràpid de la presa i maximitzar els beneficis a llarg termini produïts per la millora del sistema hidrogràfic.

Contextualització històrica.

La importància del riu Nil.

El Riu Nil no és un riu qualsevol. A part de ser el riu més llarg del planeta (6.671 quilòmetres de llargada), té un paper crucial en l'economia, la política i la cultura dels onze països riberencs on arriba la seva conca de drenatge. D'una forma o altra, es beneficien del Nil: Burundi, Ruanda, Tanzània, Uganda, Kènia, República Democràtica del Congo, Eritrea, Sudan del Sud, Sudan, Egipte i Etiòpia.

Mapa polític del riu Nil.

Font: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=38554770>

Aquests onze països conformen una població d'uns 600 milions d'habitants i són societats majoritàriament molt joves que estan tenint un creixement demogràfic significatiu. (de Rojas Díaz, 2017) El problema d'envelliment de societats com l'espanyola no existeix a països com Egipte; allà els treballadors no pateixen per poder arribar a cobrar la pensió de jubilació en un futur, sinó que es preocupen per si es podrà garantir l'accés a l'educació, la feina i l'habitatge als nounats. (Campana, 2015)

Més població implica més consum d'aigua. Per això, és comprensible que tots aquells països que estan tenint una explosió demogràfica es preguntin d'on podran treure l'aigua que necessitaran en el futur. Bé, doncs en el cas dels països que es troben a la conca del Nil, no hi ha dubte sobre la resposta a aquesta qüestió.

Entendre la importància històrica del riu Nil és crucial per entendre els conflictes hídrics que ha provocat la voluntat del seu domini de les potències colonials i, posteriorment, dels estats africans. Aquest és el riu que va facilitar l'ascens de l'antiga civilització egípcia, a qui li devem contribucions importants en àrees com l'arquitectura, la medicina, la filosofia, la religió, la política i, sobretot, l'escriptura. (Castillos, 2011)

Per l'antiga religió egípcia, el riu Nil era reverenciat com un déu, el déu Hapy, que era la font de vida i fertilitat que permetia a l'antiga civilització egípcia prosperar en una regió principalment desèrtica. Com veurem més endavant, avui en dia, aquest riu continua sent el motor del desenvolupament de les societats que rega i el fet distintiu que els atorga una identitat i un motiu pel qual sentir-se orgullosos.

El Nil té dos afluents: el Nil Blau i el Nil Blanc. El Nil Blanc neix a la regió dels Grans Llacs africans, concretament en el Llac Victòria, que limita amb Kenya, Uganda, Tanzània i República Democràtica del Congo. D'altra banda, el Nil Blau és l'afluent que aporta el 80% de l'aigua del Nil i comença al Llac Tana, a les terres altes d'Etiòpia. (Espinosa, 2013)

Els dos afluents es troben a la capital del Sudan, Khartum, que és on comença el riu Nil tal com el coneixem i on inicia la seva ruta fins a desembocar al mar Mediterrani a Alexandria.

Tot i ser, amb una longitud total d'uns 6.650 km, el riu més llarg del món, transporta poca aigua (2.830 m³/s) si ho comparem amb altres rius importants com el riu Congo, que té un cabal mitjà de 41.000 m³/s. La conca de drenatge del Nil cobreix aproximadament el 10% de la superfície d'Àfrica (Amurgo, 2019).

La majoria d'egipcis encara viuen a la vall del Nil. La finalització de la presa d'Assuan l'any 1970 va permetre que es posés fi a les inundacions d'estiu, canviant les pràctiques en la gestió de l'aigua i de l'agricultura. Pels sudanesos, aquesta funció la podrà fer la GERD i sense que els suposi una despesa.

Egipte.

La República Àrab d'Egipte, amb una població de quasi 111 milions de persones (Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación, s. f.), és el quart país més poblat d'Àfrica, just després d'Etiòpia. Al ser un país principalment desèrtic, el 98% de la població egípcia viu concentrada en el 3% de la superfície del país, a la vora del riu Nil, que divideix el país en dues parts. (Carlos, 2024) El sector agrícola suposa l'11% de l'economia egípcia. (Oficina Económica y Comercial de España en El Cairo, 2024)

Egipte és una potència regional en molts aspectes: són influents sobre la política regional, són una referència cultural i històricament han tingut un pes econòmic rellevant. L'estat egipci acostuma a ser portaveu i medidora en múltiples conflictes internacionals, sobretot en els relacionats amb el món àrab com és el cas d'Israel-Palestina. (Íñiguez-Torres, 2017)

Se situa en un punt estratègic del comerç internacional gràcies al canal de Suez. Aquest canal l'utilitzen els vaixells mercants per a evitar fer la volta a tota Àfrica i exposar-se al risc de ser víctimes dels pirates. El canal de Suez, per on passa el 12% del total de les mercaderies del planeta, segons el Fòrum Econòmic Mundial de Davos (Redacción, 2023), és propietat de l'estat egipci des del moment en què Gamal Abdel Nasser el va nacionalitzar l'any 1956 amb l'objectiu d'ajudar a finançar la construcció de la presa d'Assuan.

En un principi, Nasser preveia que els EUA ajudarien a finançar la construcció d'aquest projecte, però finalment va ser l'URSS qui va facilitar la realització d'aquesta presa ajudant-los amb el finançament d'un terç del cost d'aquesta. Aquest fet, entre d'altres, va ser un dels motius que va provocar que l'Egipte de Nasser s'alineés més amb el bàndol soviètic en ple auge de la guerra freda. (Davidi, 2006)

Curiosament, la Xina ara ha finançat un terç de la GERD d'Etiòpia, un projecte que és, com la presa d'Assuan va ser per Egipte, de vital importància pel desenvolupament del país. És difícil saber si això implicarà canvis en els posicionaments internacionals d'Etiòpia respecte del nou conflicte geopolític entre la Xina i els EUA, que algun ja l'anomenen "la nova guerra freda". (Merino, 2016)

La presa alta d'Assuan, construïda l'any 1960, va transformar Egipte en molts aspectes. La generació d'energia es va disparar i, amb ella, les oportunitats dels egipcis de créixer econòmicament.

Es van reduir els efectes de l'estacionalitat gràcies al control efectiu del reg, evitant episodis d'excés o escassetat d'aigua als camps de conreu. Alhora, la inundació dels més de 5.000 quilòmetres quadrats de terres per crear l'embassament (el Llac Nasser) va facilitar la feina als agricultors i pescadors.

Aquests beneficis que va tenir la construcció de la presa d'Assuan per Egipte són els mateixos que busca Etiòpia amb la construcció de la GERD. Etiòpia demana tenir dret a fer el que altres països ja han fet anteriorment: construir més preses per augmentar la seva capacitat de generar energia. (Figura 3) La història d'ambdós projectes és semblant perquè les necessitats i ambicions d'ambdós pobles són semblants.

La diferència, com veurem més endavant, sorgeix de tractats històrics de l'època colonial que atorguen el domini del Nil a Egipte i neguen a Etiòpia el dret d'utilitzar l'aigua del riu i de construir infraestructures hídriques en aquest sentit.

Excepte la revolució liderada per Nasser, que va aconseguir la independència efectiva i real d'Egipte davant del Regne Unit (anteriorment hi havia una espècie de règim independent tutelat pels britànics) l'any 1956, la història contemporània d'Egipte es pot resumir com un cúmul de decepcions pel que fa a les seves aspiracions nacionals.

Després de la fallida de la República Àrab Unida que ajuntava Egipte amb Síria com a referent de panarabisme, arribava la humiliant derrota de la Guerra dels Sis Dies contra l'estat d'Israel que va forçar a Nasser a retirar-se.

Anwar Sadat va ser l'encarregat de succeir a Nasser l'any 1973. Sadat va promoure una reforma econòmica anomenada *Infîtah*, que va atreure inversions econòmiques al país. Anwar Sadat també va ser el president que va fer que Egipte renunciés a l'aliança amb els soviètics i obtingués el suport dels EUA.

L'única alegria que han tingut els egipcis per materialitzar el seu somni d'esdevenir una nació encara més forta a la regió durant els últims seixanta anys va ser una victòria parcial en una guerra que buscava recuperar les terres perdudes a la Guerra dels Sis Dies. L'any 1973, Egipte va provocar la Guerra del Yom Kippur contra Israel amb l'objectiu de recuperar la península del Sinai.

Tot i que Sadat va aconseguir recuperar els territoris que els egipcis tant anhelaven, la veritat és que va ser la pressió dels soviètics i dels americans la que va aconseguir l'alto el foc i que se signés la pau amb Israel l'any 1979. Després de l'assassinat de Sadat, Hosni Mubarak va esdevenir primer ministre.

Des de l'any 1981, va ser Mubarak qui va liderar el país. Ell era el mariscal de la força aèria d'Egipte, i havia participat en la Guerra dels Sis Dies i la Guerra del Yom Kippur, així que tenia una visió militaritzada de les relacions internacionals i la gestió política d'Egipte.

Entre l'any 2010 i el 2011, va ocórrer la Primavera Àrab, uns aixecaments populars que es van dur a terme als països àrabs i que van prendre forma de protesta, rebel·lió o revolució i que, en funció del país van acabar resultant en un canvi de règim, com va ser el cas de Tunísia o en l'esclat d'una guerra civil, com va patir Líbia. (Turner, 2012)

En el cas d'Egipte, les protestes demanaven la fi de la corrupció, el respecte a la Declaració Universal dels Drets Humans, la lluita contra la pobresa, la disminució de l'atur i, sobretot, llibertats polítiques i eleccions democràtiques lliures, ja que feia tres dècades que Hosni Mubarak n'era el president.

Els manifestants van aconseguir el seu objectiu: Mubarak va dimitir l'11 de febrer del 2011 (elEconomista.es, 2011) i es va establir un govern militar transitori que va durar fins a les eleccions presidencials del 2012.

Aquelles eleccions les va guanyar el candidat del moviment islamista dels Germans Musulmans Mohamed Morsi, que fou president fins que un cop d'estat militar liderat pel general Abdel Fattah el-Sisi el va enderrocar l'any 2013. (Alandete, 2013) Actualment, el-Sisi manté un règim autoritari que restringeix llibertats polítiques i civils tot i les protestes i la crítica internacional.

La història recent d'Egipte és resultat de la inestabilitat socioeconòmica provocada per un canvi intergeneracional de valors i la crisi financera global iniciada l'any 2008, que va provocar que la població, especialment la més jove, es revoltés en contra del poder polític.

El resultat d'aquella primavera, però, ha sigut un reforçament del poder militar. Aquesta tornada a la manera de fer militar explica per què geopolíticament Egipte ha buscat restaurar les relacions amb els seus aliats tradicionals com els Estats Units i per què manté un to dur contra tots aquells qui amenacin els interessos estratègics del país, en el cas d'estudi que ens pertoca investigar en aquest article, contra Etiòpia i el seu macroprojecte.

Egipte va arribar a amenaçar amb un sabotatge si Etiòpia intentava bloquejar el flux d'aigua del Nil; la resposta de les autoritats etiops va ser afirmar que cap país podia impedir el seu ús de les aigües del Nil. (Islam, 2019)

L'exèrcit egipci té major capacitat que l'exèrcit etiop, en part gràcies als F-16 que posseeix gràcies al seu tradicional aliat geopolític, els Estats Units d'Amèrica. (Soriano, 2015) Si la tensió anés a més amb el temps, Egipte podria entrar a l'espai aeri etiop passant pel Sudan i bombardejar la presa, causant un desastre ecològic pels 74.000 milions de metres cúbics d'aigua que inundarien el Sudan, destrossant l'entorn i provocant, possiblement, un dels majors conflictes hídrics de la història.

Si això passés, possiblement Etiòpia ho percebria com un greu acte de guerra i entraria en guerra perquè la GERD els hi ha costat més de 5.000 milions de dòlars i el Sudan s'emportaria una de les pitjors parts, perquè les seves preses no podrien contenir tanta aigua i segurament s'inundarien les seves ciutats. Per això el Sudan, des de l'any 2020, pateix més per aspectes relacionats amb la seguretat de la presa i les negociacions que amb el seu omplert.

Pot ser que això no passi perquè, al cap i a la fi, aquesta seria l'última opció per Egipte, perquè segurament aquest es sotmetria a un qüestionament per part de la comunitat internacional i greus càstigs, com ara sancions econòmiques que empitjorarien encara més la seva fràgil situació econòmica.

El que sí que es creu que ja ha passat és que les autoritats egípcies han finançat les milícies de la regió de Tigre, provocant una guerra que va causar entre el 2020 i el 2022 la mort d'uns 500.000 civils entre morts violentes i la fam. (Ghent University, 2023) i una intensa lluita entre els milicians i el govern central etiop. Si les dades de la Universitat de Gant fossin verídiques, aquest seria el conflicte més mortífer del segle XXI.

La guerra es va convertir en un conflicte de poder amb el govern egipci que suposadament subministrava rebels per treure el govern etiop del poder i aconseguir el control del Nil. El conflicte va implicar genocidis i neteges ètniques de tots els bàndols, finalitzant amb l'exèrcit d'Eritrea envaint la regió de Tigre. (Efe, 2022) La guerra va escapar en gran part de la cobertura al món occidental a causa de la invasió russa d'Ucraïna al mateix temps.

El Sudan.

El país que limita amb Egipte just a sota d'aquest és el Sudan. El Sudan, igual que Egipte, està dividit en dues parts perquè pel mig del país hi passa el riu Nil, un riu que condiciona d'una forma rellevant la vida dels més de 45 milions de sudanesos. (Sudán - Pirámide de Población 2021, s. f.)

El Sudan comparteix bona part de la seva història amb els seus veïns del nord, els egipcis. De fet, el Sudan va formar part d'Egipte fins que, amb la independència del Regne Unit del 1956, va coincidir l'esclat d'una guerra civil que duraria fins al 1973. Després de la guerra, van esclatar diferents massacres entre sudanesos de diferents ètnies i religions, deixant un rastre desastrós i una societat dividida pel rancor i amb ganes de venjança.

Aquest rancor va ser el que va causar la segona guerra civil l'any 1983. El 1989, el coronel Omar al-Bashir va realitzar un cop d'estat i va aconseguir esdevenir l'home fort d'un estat que no tenia el control efectiu del territori. No va ser fins a l'any 2005, vint-i-dos anys més tard, que al-Bashir va assolir que hi hagués un acord de pau i va poder aprovar una nova constitució que atorgava major autonomia a la regió sud del país.

Tot i l'aprovació de la nova carta magna, les tensions pels conflictes ètnics i polítics i pel domini dels recursos naturals persisteixen. Les demandes d'independència del sud no cessen. Per això, l'any 2011 es realitza un referèndum d'independència que resulta en la separació del Sudan del Sud com a estat independent amb un aclaparador 98,83% de vots a favor de la independència. (Iglesias, 2011)

L'any 2011, el mateix any que Egipte patia la inestabilitat provocada per les protestes i que el Sudan es dividia en dos països, el govern d'Etiòpia va anunciar la construcció de la GERD, un projecte que precisament facilita l'estabilitat política i la cohesió social.

La Primavera Àrab també va arribar al Sudan, originant moviments de protesta populars que reclamen més llibertats democràtiques i un respecte efectiu dels drets humans. Aquestes protestes posen de manifest la fragilitat del govern central i la necessitat de reformes polítiques profundes. Tot i l'existència de les manifestacions, no es produeix un canvi significatiu en el lideratge del país ni en les seves polítiques.

No és fins a l'11 d'abril de l'any 2019 que no hi ha un canvi significatiu en la política sudanesa. És aquest el dia en el qual l'exèrcit del Sudan du a terme un cop d'estat i el país deixa de ser (encara que fos sobre el paper) una república federal democràtica representativa.

Els dirigents d'aquell cop d'estat van prometre als sudanesos que hi hauria eleccions lliures en un termini de dos anys, però això no va passar. El 15 d'abril de l'any passat, el grup paramilitar Forces d'Acció Ràpida va intentar fer caure el govern, però no ho va aconseguir, així que es va desencadenar un conflicte armat que encara continua i que ja ha provocat més de 8 milions i mig de desplaçats. (Efe, 2024)

Malgrat que la del Sudan sigui la història de com afecta, a un estat, la guerra civil prolongada, l'economia del Sudan està creixent molt gràcies a dos factors. En primer lloc, cal mencionar que el país és ric en petroli, entre altres recursos naturals preuats. En segon lloc, la militarització de la política permet obtenir (encara que sigui per la força) una estabilitat política que no havien assolit des de la independència i que mai va poder garantir el sistema democràtic.

Com veurem a l'apartat de l'impacte geopolític, el Sudan és un aliat comercial de la Xina i de Rússia perquè li compren bona part del petroli del país. Possiblement, en l'últim intent de cop d'estat, aquests dos actors internacionals van dur a terme alguna tasca de mediació entre el govern sudanès i les Forces d'Acció Ràpida per desescalar la tensió i garantir l'estabilitat que tant els interessa. L'estabilitat dels sudanesos, però, és poca.

Etiòpia.

La República Democràtica Federal d'Etiòpia, amb una població de 116 milions d'habitants, és un dels països més poblats d'Àfrica i la seva estabilitat política depèn dels difícils equilibris ètnics, culturals i religiosos. Etiòpia, juntament amb Libèria, és un dels dos únics països africans que no van arribar a ser mai colonitzats, malgrat que la Itàlia feixista aconseguís ocupar-los durant cinc anys.

Més de la meitat dels etiòps no tenen accés a l'electricitat: uns 65 milions de persones. (Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación, s. f.) Per això, les autoritats etiòps han estat buscant la manera de generar l'energia que els hi falta durant dècades. Entre els anys 1956 i 1964, durant el regnat de l'últim emperador etiop Haile Selassie, l'Oficina de Reclamació dels Estats Units d'Amèrica va realitzar, en el mateix lloc on s'ha fet ara la GERD, un estudi del Nil Blau i de les possibilitats de construir-hi una infraestructura hídrica d'aquestes magnituds.

El projecte, però, es va aturar quan l'any 1974 el cop d'estat d'una junta militar coneguda com a Derg va enderrocar el govern de Haile Selassie i va establir a Etiòpia un règim marxista-leninista dirigit sota un govern provisional dels militars. Aquest cop d'estat, liderat per Mengistu Haile Mariam, va ser l'inici d'una llarga guerra civil que va durar des del 12 de setembre del 1974 fins al 4 de juny del 1991, provocant de retruc la segona guerra etiop-somali, la intervenció soviètica i cubana i un catastròfic episodi de fam de dos anys (1983-1985) que va provocar la mort de centenars de milers de persones.

L'any 1987, el Derg es va dissoldre i es va establir la República Democràtica Popular d'Etiòpia, que va col·lapsar el maig del 1991 perquè no va poder aguantar la retirada soviètica i les pèrdues territorials a Eritrea. Aquest va ser el final de dues coses: d'una guerra civil de disset anys i de les esperances d'Etiòpia de mantenir un model socialista.

Aquell maig de 1991, el Front Democràtic Revolucionari Popular Etiop, que era una coalició de partits que defensaven el federalisme ètnic, el proteccionisme i el socialisme de mercat, arriba al poder sota el lideratge de Meles Zenawi, que serà el primer ministre del país fins a l'any 2012 quan va morir.

És Zenawi qui estableix un govern de transició que condueix Etiòpia cap a la democràcia sota la denominació de República Democràtica Federal i és ell mateix qui anuncia el projecte del mil·lenni: la Gran Presa del Renaixement Etiop.

La major part dels grups armats rebels que van participar en aquells sanguinaris anys de conflicte, van acabar convertint-se en partits polítics o en part de les noves forces armades etiops. Aquest fet ens ajuda a entendre què creuen que és la convivència democràtica i el federalisme ètnic pels etiops: més que una opció ideològica, és l'única alternativa possible a la guerra. (Muiña & Borros, 2021)

L'abril de l'any 1993, Eritrea aconseguia la independència d'Etiòpia després d'un referèndum nacional. (Estevez, 1993) Tot i que semblava que això marcaria la fi dels conflictes ètnics, la realitat va ser una altra: a partir del maig de 1998, una disputa fronterera va provocar una guerra entre ambdós països que s'allargaria dos anys i causaria abundants costos econòmics i humans.

Els conflictes fronterers amb Eritrea, però, van continuar fins a l'any 2018, quan Abiy Ahmed va arribar al càrrec de primer ministre i va promoure importants reformes en el país encaminades a la democratització d'aquest. A part de firmar la pau amb Eritrea, Abiy Ahmed va liberalitzar el país permetent la llibertat de premsa i d'expressió, així com el dret de reunió i la legalització d'alguns partits polítics.

El 2 d'abril del mateix any, la inestabilitat i l'escalada de la tensió política van causar l'inici de conflictes regionals que Etiòpia encara pateix i en els quals es disputa el control efectiu del territori entre el govern federal etiop (dominant), el Front Unit de les Forces Federalistes i Confederalistes Etiops i Al-Qaeda (minoritari).

Aquests conflictes armats, sumats a l'augment de la violència ètnica dels darrers anys, han provocat el desplaçament de milions d'etiops. A aquesta equació se li ha d'afegir la Guerra del Tigre, que va durar del 2 de novembre del 2020 al 3 de novembre del 2022 i va resultar amb la mort d'uns 500.000 civils entre morts violentes i la fam. (Ghent University, 2023).

Si aquestes xifres són correctes, fa menys de dos anys hi va haver una guerra molt més mortífera que la guerra d'Ucraïna contra Rússia i els mitjans de comunicació que consumim a occident no ens van explicar res; que cadascú faci les seves pròpies reflexions.

El govern d'Abiy Ahmed llençava l'any 2020 el "Programa de Reforma Econòmica de Cultiu Propi", un programa que busca remodelar l'economia etiop i incentivar la inversió estrangera. La denominació d'aquest programa és important per entendre la ideologia del partit que governa el país.

Per un costat, fa entendre que l'estat té un pla, un programa a seguir. D'altra banda, mostra la seva intenció de reformar el sistema i l'economia nacional. Finalment, destaca el mèrit de l'elaboració pròpia, de la denominació d'origen del programa "de cultiu propi". (Salau, 2023)

Per sort, però, també hi ha bones notícies. Etiòpia està creixent; tant demogràficament com econòmicament (Etiopía: Economía y Demografía 2024, s. f.). Es preveu que, en els pròxims anys, sigui un dels països africans que creixi més. El govern etiop és conscient de les penúries que han viscut i viuen els ciutadans del seu país, i és per això que intenta millorar l'estat d'ànim i l'orgull dels seus compatriotes amb projectes com el de la GERD.

Cronologia de la construcció i l'ompliment de la GERD.

El govern etiop, liderat pel primer ministre Meles Zenawi, va encarregar l'elaboració d'un informe durant l'octubre del 2009 i l'agost del 2010 per tal d'inspeccionar la zona i avaluar la possibilitat de construir-hi la presa. Cinquanta anys més tard de l'informe de l'Oficina de Reclamació dels Estats Units d'Amèrica, es tornava a estudiar la possibilitat de construir una infraestructura hídrica a la mateixa àrea.

El novembre del 2010, es va presentar el disseny de la presa, que ha anat canviant diverses vegades modificant el nombre i la capacitat de les turbines, així com la mida i la capacitat de l'embassament.

La construcció d'aquest mega projecte hidroelèctric va fer-se pública el dia 30 de març de l'any 2011.

El 2 d'abril del 2011, el que en aquell moment era el primer ministre etiop, Meles Zenawi, va col·locar la primera pedra de la presa marcant l'inici de la construcció del projecte.

El dia 15 d'abril del mateix any, el Consell de Ministres etiops van canviar la manera d'anomenar el projecte pel nom que actualment coneixem: Gran Presa del Renaixement Etiop.

En principi, estava previst que la construcció de la presa finalitzés el juliol del 2020, però la pandèmia de la Covid-19 i altres factors logístics van forçar-ne el retard.

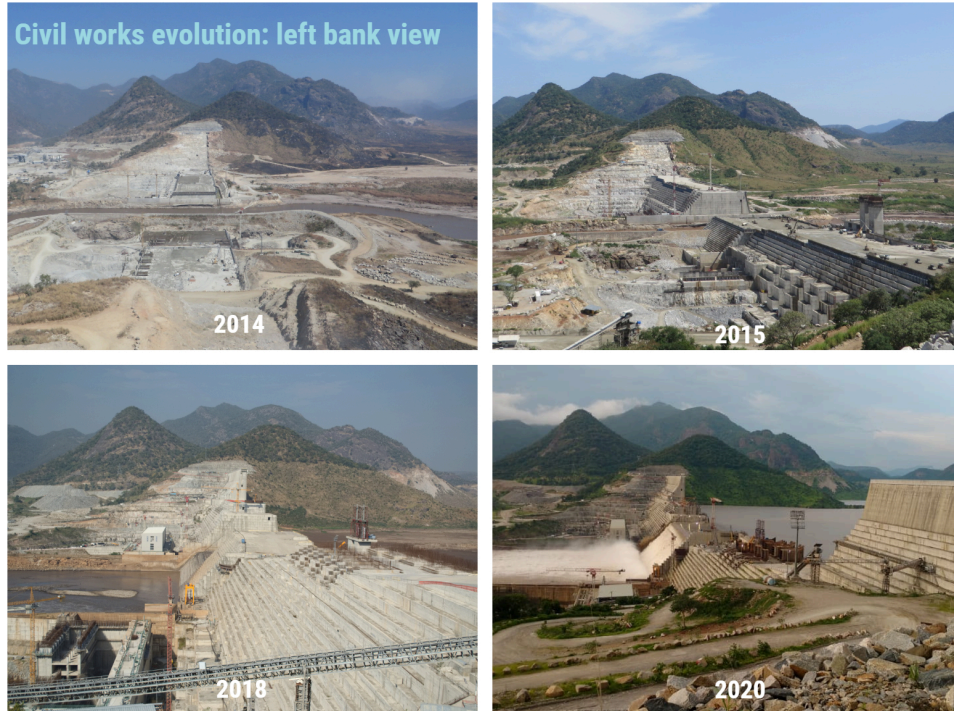
L'abril del 2013, aproximadament el 32% del projecte estava acabat. (Mariam, 2015)

Un mes més tard, el 28 de maig, es completava la desviació del Nil Blau que permetia la continuació de les obres, cosa que es va celebrar amb una cerimònia. (AllAfrica, 2013)

El 8 d'agost de l'any 2017, la presa estava completa en un 60%. (Xinhua, 2017)

A l'octubre de l'any 2019, ja s'havia arribat al 70% de la construcció de la presa. (Al Jazeera, 2019)

Tot i que el 21 de juliol de 2020 es va donar per oberta la presa, aquesta encara està en construcció.

Evolució de la construcció del megaprojecte.

Font: [Ethiopia: First stage of the filling of the reservoir of the Grand Renaissance Dam | Tractebel](#)

Es van establir quatre fases per omplir l'aigua l'embassament.

El 26 de juny del 2020, Egipte, el Sudan i Etiòpia acordaven retardar l'ompliment de l'embassament durant unes setmanes, però el 21 de juliol del mateix any el primer ministre Abiy Ahmed anunciava que la primera fase de l'ompliment de l'embassament estava completada i s'havia aconseguit que el nivell de l'aigua assolís els 540 metres. (Washington Post, 2020)

Aviat van arribar les amenaces d'Egipte i del Sudan si Addis Abeba iniciava la segona fase de l'omplert de l'embassament. Egipte va demanar la intervenció del Consell de Seguretat de l'ONU, que va estar pressionant a Etiòpia perquè arribés a un acord sobre l'ompliment i l'operativitat de la presa. (Efe, 2020) (Barron's, 2021)

La segona fase va finalitzar el 19 de juliol de 2021, amb un nivell de l'aigua de 573 metres. (Español, 2021)

El 20 de febrer del 2022, la presa va produir electricitat per primera vegada activant la primera turbina. (Europapress, 2022)

L'agost del mateix any, va començar a funcionar una segona turbina. (Agenzia Nova, 2022) Ambdues, a un ritme de 375 megawatts, són les dues turbines petites de les centrals elèctriques, perquè les altres onze turbines són de 400 megawatts.

La tercera fase va acabar el 12 d'agost del 2022, arribant als 600 metres. (Al Jazeera, 2022)

El quart i últim ompliment es va completar el 10 de setembre del 2023 amb un nivell d'aigua de 625 metres. Va ser en aquell moment del setembre de l'any passat quan el primer ministre d'Etiòpia, Abiy Ahmed, anunciava la finalització de l'ompliment de l'embassament. (Reuters, 2023) Això, però, és relatiu perquè actualment l'embassament conté uns 42.000 milions de metres cúbics d'aigua dels 74.000 milions que s'esperen quan el projecte estigui finalitzat.

El març del 2024, l'Oficina de Coordinació Nacional per a la Construcció de la Presa informava la premsa etiop dient que, després de tretze anys de procés de construcció, la GERD estava pràcticament completada. Segons aquesta font, la construcció de la GERD havia arribat al 95%, distingint entre l'obra civil (98%) i l'obra electromecànica (78%). (Martin, 2024) (Ethiopian News Agency, 2024)

Anàlisi dels actors i interessos.

La hidropolítica és l'estudi de les relacions entre l'aigua i la política, especialment en termes de gestió, control i distribució dels recursos hídrics. També estudia els conflictes i les cooperacions que se'n deriven entre diferents actors, com els estats i les organitzacions internacionals.

En el moment històric en què ens trobem, s'està duent a terme la disputa pel control dels recursos hídrics del futur. Analitzar aquest conflicte entre diferents actors internacionals és clau per entendre quins són els interessos que estan en joc i perquè la pau i la seguretat internacional estan en perill. (Calderón, 2023)

El canvi climàtic i els períodes de sequera han alertat a autoritats d'arreu del planeta respecte de la importància i la volatilitat que pot arribar a tenir l'aigua, que ja es considera un recurs crític i pel qual d'aquí a pocs anys el seu domini pot esdevenir un dels factors que desencadenin guerres entre diferents països: estem a l'inici de l'era de les guerres hídriques. (Monzón De Los Ríos, 2015)

La construcció de la GERD ha causat un conflicte d'interessos entre tres Estats: Egipte, el Sudan i Etiòpia. Per tal d'evitar una escalada de la tensió que pogués provocar una guerra regional s'han obert, en diverses ocasions, processos de negociació entre els diferents actors implicats i reunions de mediació amb organitzacions internacionals. Abans de parlar del procés de les negociacions, però, mirem quins són els interessos i els posicionaments dels diferents actors.

El posicionament d'Egipte sobre la GERD.

Des del primer moment en el qual es va anunciar el projecte etiop, Egipte va mostrar la seva oposició a la construcció de la presa davant del risc que aquesta reduís el cabal d'aigua que arribaria als camps de conreu o a preses com la Presa alta d'Assuan.

El 90% de l'aigua potable d'Egipte depèn del riu Nil (Amurgo, 2019), és per això que el govern egipci ha optat per una postura agressiva, perquè milions de ciutadans egipcis viuen de l'agricultura i tenen por de les possibles conseqüències de la GERD en el seu sector.

El Caire espera que s'aconsegueixi un pacte amb Etiòpia i el Sudan per assegurar que, un cop es completi la construcció de la GERD, el cabal del riu Nil no pateixi una reducció dràstica provocant el descontentament de bona part dels egipcis que depenen de l'aigua per subsistir i possibles aixecaments populars; especialment en els moments més crítics dels episodis de sequera.

Per Egipte, la GERD no només és una amenaça per a l'economia egípcia, sinó que ho és per la seva agricultura, la seva seguretat interna, la seva estabilitat política i la seva identitat com a nació, que tan orgullosa se sent de ser la gran propietària del Nil.

La taxa d'atur del país és del 7,6%, gairebé el doble que la d'Etiòpia. (Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación, s. f.) Això, juntament amb la seva població cada cop més creixent, imposa una tensió més alta sobre els limitats subministraments d'aigua i aliments d'Egipte. L'escenari de milions de joves desocupats i sense res a perdre és una situació potencialment perillosa que pot desencadenar en una revolució, com la que recorden de l'any 2011.

Les autoritats egípcies són conscients de les dificultats que encara la seva població i vol evitar que esclati la inestabilitat política. Per això, el govern d'Abdel Fatah al-Sisi, copiant una mica a les autoritats etiops, ha llençat diferents projectes colossals com a símbol nacionalista de renaixement.

El 13 de març de l'any 2015, El Caire anunciava la construcció d'una nova capital administrativa a 45 quilòmetres a l'est del Caire, al mig del desert. (Efe, 2015) Aquest immens projecte es justifica, segons el govern egipci, perquè la ciutat d'El Caire s'havia quedat petita davant de la demanda d'espai dels treballadors del sector administratiu i financer.

A la creació d'aquesta nova ciutat administrativa se li suma el projecte de crear un nou delta. (Servicio de Información del Estado, 2021) Egipte és un país amb un sector agrícola fort, però la creixent demografia del país està forçant la importació de cultius estratègics com el blat a països estrangers, amb la gran despesa que això suposa. L'any 2022, Egipte va ser l'importador de blat número u en el rànquing mundial: 4.820 milions de dòlars gastats en comprar blat, sobretot a Rússia, a qui va pagar 1.670 milions de dòlars. (Trigo En Egipto | Observatorio de Complejidad Económica, s. f.)

La seguretat alimentària s'ha reduït considerablement i augmentar el rendiment agrícola resoldria bona part del problema, però el territori egipci és desèrtic i la capacitat del Nil i del seu delta és limitada: no hi ha suficient terra cultivable en el país per seguir el ritme del creixement demogràfic.

Amb l'objectiu d'incrementar la terra cultivable per assegurar la seguretat alimentària dels egipcis, reduir la densitat poblacional i disminuir la dependència estrangera, el govern egipci va anunciar, ara fa un any, la creació d'un nou riu artificial de 114 quilòmetres que pogués regar una extensa àrea que ara és desert. Per això, però, es necessita molta aigua i el Nil cada vegada és menys garantista.

“L'agricultura depèn gairebé del tot del reg amb les aigües del Nil i els aqüífers. Aquests últims s'estan salinitzant per la seva sobreexplotació i es preveu un grau més alt per la pujada del nivell del mar. En aquest context i amb una població creixent, el Govern està interessat a introduir diferents mesures, com millorar l'eficiència en el consum de l'aigua mitjançant projectes de regadiu per degoteig, implantar cultius que acceptin un major grau de salinització de l'aigua, millorar la xarxa de canals i drenatges del país, instal·lar plantes dessaladores, etc.” (Oficina Económica y Comercial de España en El Cairo, 2024)

Les autoritats egípcies han invertit milers de milions en millorar el tractament d'aigua, augmentar la dessalinització d'aigua de mar i modernitzar els sistemes de reg. Tot i això, continuen depenent del Nil per garantir la seva seguretat hídrica i alimentària, i és per això que necessiten aturar la GERD.

En l'última dècada, la brillantor d'Egipte com a potència regional s'ha estat posant en qüestió. Aquests projectes, un cop acabats, donaran una nova imatge de prosperitat a Egipte i seran llegits pels estats occidentals com una modernització i pels seus estats veïns com un cop sobre la taula. El govern egipci d'al-Sisi està sotmès a una doble pressió per tal que reafirmi la seva condició de potència.

D'una banda, la comunitat internacional el pressiona perquè demostrï que pot mediar en conflictes com el d'Israel-Palestina i que és capaç de defensar per la via diplomàtica els seus interessos nacionals davant d'amenaques com la que suposa la GERD.

D'altra banda, milions de joves egipcis sense futur garantit conformen una pressió política perquè l'estat millori la capacitat econòmica i la producció d'aliments si vol garantir la pau social.

A aquesta doble pressió, a El Caire se li suma la GERD, que és una potencial amenaça per als seus projectes com a país. Egipte és un estat fortament militaritzat en què l'exèrcit realitza moltes més funcions que les tasques típiques de defensa i seguretat nacional: és l'encarregat de grans projectes macroeconòmics i controla bona part dels negocis i del PIB del país. La visió militar de la política redueix la democratització i la transparència en els processos de presa de decisió, així com la capacitat d'exercir control sobre el poder executiu a partir d'auditories.

Des d'un punt de vista polític, aquests macroprojectes tenen com a objectiu donar legitimitat a al-Sisi i fer entendre als egipcis que el seu govern cada cop més autoritari és l'únic que els pot salvar.

Egipte, conscient de ser una de les grans potències regionals i de tenir millor reputació entre la comunitat internacional que Etiòpia, ha optat per buscar aliats regionals i internacionals que li donin suport en defensa dels seus interessos. Els aliats actuals d'Egipte inclouen l'Aràbia Saudita, els EUA, Rússia, França, els EAU, la Xina i Israel.

A escala regional i entre els països de la conca del Nil, Egipte no té gaires bones relacions perquè històricament ha sigut un país que ha defensat els interessos de les potències colonials.

Amb qui sí que Egipte intenta mantenir bones relacions és amb el Sudan des de la caiguda del règim d'Omar al-Bashir, però aquesta tendència de millora en la convivència entre ambdós països empitjora quan apareix sobre la taula la qüestió de la gestió dels recursos hídrics del Nil.

Egipte apel·la un dret històric sobre el riu garantit pels tractats constituïts en els anys del colonialisme. Aquests tractats que van realitzar les autoritats egípcies amb la Gran Bretanya donaven a Egipte el domini sobre el Nil, inclòs el dret de vetar els projectes de construcció aigües amunt.

Un factor clau per entendre el posicionament d'Egipte en aquesta qüestió és el canvi climàtic. "S'estima que el canvi climàtic suposi per a Egipte una pèrdua del 6,5% del PIB el 2050 (Elshennawy, 2016), tant per la pèrdua d'aigua com per l'augment del nivell del mar al delta del Nil." (García, 2020: p.10)

Les autoritats egípcies estan preocupades perquè temen que la posada en funcionament de la GERD pot disminuir la producció d'hidroelectricitat de la presa alta d'Assuan. Egipte insistia, en les diferents fases del procés de negociacions, que s'establís un mínim subministrament que Etiòpia hauria de proporcionar en cas que l'ompliment de la presa coincidís amb una etapa de sequera. (Wheeler & Jeuland & Hall & Zagona & Whittington, 2020)

L'ambaixada d'Egipte a Washington DC va publicar, el 30 d'abril del 2021, un article d'opinió de l'ambaixador Zahran en què parlava sobre les negociacions obstaculitzades sobre la presa. El que fan les autoritats egípcies en aquest article és, bàsicament, culpar a Etiòpia del fracàs de les negociacions i demanar als EUA que intervinguin amb una mediació que ajudi a arribar a una solució pacífica.

Aquest article acusa Etiòpia d'actuar de forma unilateral i impossibilitar que les negociacions siguin fructíferes. Davant del risc que suposa una escalada de la tensió i del malestar a la regió, les autoritats egípcies diuen que Etiòpia serà responsable del que passi si les forces terroristes aprofiten la ràbia per desestabilitzar l'estat egipci. En aquesta publicació, Egipte és especialment dur contra la GERD i la manera d'actuar dels diplomàtics etiops, que consideren que amenaça el subministrament d'aigua d'Egipte i la feina de milions de persones que es dediquen a l'agricultura. Com veurem més endavant, l'ambaixada d'Etiòpia a Washington va respondre aquest article. (Zahran, 2021)

El posicionament del Sudan sobre la GERD.

El posicionament del Sudan sobre la presa ha anat variant amb el pas del temps. En un inici, les autoritats sudaneses es mostraven optimistes respecte del projecte i esperaven que la presa, un cop acabada, millorés la seva economia.

El Sudan pateix, des de fa temps, problemes d'inundacions temporals; és per això que la GERD podria beneficiar l'expansió del sector agrícola en el país en milers d'hectàrees de terra que actualment no són fèrtils. D'aquesta manera, la finalització de la GERD podria augmentar la producció d'aliments i la productivitat de l'economia.

El Sudan, des de l'anunci del projecte, es va posicionar a favor d'Etiòpia i així ho va demostrar en el curs de les converses tripartides de la Iniciativa de la Conca del Nil, on intentava rebaixar el to bel·licista d'Egipte i l'acusava d'inflamar encara més la situació.

Des del cop d'estat de l'any 2019 que va provocar la destitució d'Omar al-Bashir, però, ha tendit a mostrar una major simpatia per Egipte. El Sudan, com Egipte, pateix per si la presa redueix el cabal del riu en els moments més crítics dels episodis de sequera.

Entre els anys 2020 i 2022, hi va haver diferents enfrontaments a la controvertida frontera entre el Sudan i Etiòpia. El districte d'Al Fashaga és una regió amb terra agrícola fèrtil que es disputen entre ambdós països des que el tractat de 1902 amb el Regne Unit no va ser capaç d'aclarir a quin dels dos estats pertany aquesta àrea.

El 2022, ambdós països van arribar a un acord bilateral per tal de resoldre pacíficament els seus problemes fronterers i millorar la seva cooperació econòmica. Tot i el pacte, la tensió entre ambdós països és evident i no s'acaben de posar d'acord ni amb la gestió del territori disputat ni amb el control dels recursos hídrics.

Tot i que el dret internacional ampara a tots els països amb el principi d'igualtat, la veritat és que a la geopolítica no li importen els principis ni les formalitats. El Sudan, per molt que sigui un país com els altres dos (Egipte i Etiòpia), no és igual davant d'ells en les negociacions perquè té un pes econòmic, militar i diplomàtic menor.

El Sudan és aliat d'Aràbia Saudita, Rússia, Turquia, la Xina, entre d'altres. En els últims anys, després dels canvis polítics en el país, ha estat millorant la seva relació amb Egipte, els EUA i la UE.

La veritat és que el Sudan “està atrapat entre Etiòpia i Egipte i intenta mitigar el risc de conflicte entre els seus dos majors aliats tant al continent africà com del món àrab. El Sudan ha intentat estar d'intermediari, tot i que mostra una postura més propera a Egipte tot i que es podria beneficiar de la presa en el sentit d'aconseguir electricitat més barata, eliminar la sedimentació del Nil, regular el cabal al llarg de l'any i evitar inundacions.” (García, 2020: p.12)

El posicionament d'Etiòpia sobre la GERD.

Etiòpia veu la GERD com la clau del desenvolupament econòmic del país. Cal recordar que Etiòpia es troba en una situació més que delicada, per culpa de la greu sequera que travessa i les dificultats econòmiques que intenta superar.

Etiòpia defensa el seu dret a explotar les aigües del riu perquè, al cap i a la fi, passa pel seu territori nacional, en el qual és sobirà. (Doctrina Harmon). Per les autoritats etiòps, el projecte és una prioritat nacional. Més de la meitat dels 116 milions d'etiòps no tenen accés a electricitat: uns 65 milions, segons el MAEUEC.

Les autoritats etiòps argumenten que Egipte ha sigut el gran beneficiat dels tractats realitzats a l'època colonial i que Etiòpia mai ha tingut l'oportunitat de desenvolupar-se com a país. Etiòpia invoca un tractat firmat l'any 2010 entre Ruanda, Uganda, Tanzània i Etiòpia que autoritza les preses en el Nil, però Egipte i el Sudan boicotegen aquest tractat. (Aspa, 2021)

Etiòpia defensa que la presa no té efectes negatius en el flux d'aigua, sinó que aquest augmentarà pel fet que el control del cabal reduirà l'evaporació de l'aigua considerablement. S'espera que l'evaporació sigui del 3% anual, considerat insignificant per l'*IPoE*.

Etiòpia és un aliat geopolític de la Xina, els EUA, Ruanda, Kènia i Rússia. S'oposa, però, que intervinguin en la mediació del conflicte desfermat per la GERD com sí que demana Egipte amb els seus aliats, perquè defensa que els problemes africans han de poder ser resolts pels estats africans.

	Etiopia	Egipto
Población 2020	115 millones	109 millones
Población sin acceso al agua	70 %	7 %
Población sin acceso a la electricidad	60-70 %	0,3 %
Consumo de agua por habitante	125 bm^3	570 bm^3
Potencial de desalinización	0 %	Muy alta

Tabla 1. Comparativa de Etiopía y Egipto.
Fuente: elaboración propia con datos obtenidos de la cuenta de Twitter del CFA.

Com podem observar en aquesta taula extreta de l'article "*La Gran Presa del Renacimiento: entre la sed de Egipto y el desarrollo de Etiopía*" de Mar Hidalgo García, per Etiòpia, l'augment de la producció d'energia i les reserves d'aigua no són ni més ni menys que una qüestió existencial pel país. Amb una quantitat de població semblant a la d'Egipte, les autoritats etiòps no poden garantir l'accés a l'aigua ni a l'electricitat al 70% de la població.

Cal dir, també, que Egipte té la possibilitat de dessanilitzar l'aigua que li arriba del mar Mediterrani i ho fa, tal com hem mencionat anteriorment. Etiòpia, en canvi, no té sortida al mar i l'única aigua dolça amb la qual pot comptar és la que passa pels rius. Fa vint anys que els governs etiòps aposten per l'energia hidroelèctrica. Una prova d'això és el fet que el 95,8% de la seva energia prové de l'aigua. (Gestión de Energía En Etiopía, s. f.)

"Etiòpia preferiria mantenir diàlegs anuals per tenir en compte la situació mediambiental en lloc de quedar establert un pla pluriennal. Una altra àrea de divergència se centra en el funcionament de la presa. Egipte demana un arbitratge mentre que Etiòpia prefereix que els desacords es resolguin a través de la negociació." (García, 2020: p.12)

L'ambaixada d'Etiòpia a Washington va publicar, a la seva pàgina web oficial, un blog que responia una publicació sobre la GERD que havia fet l'ambaixada d'Egipte a Washington DC. (Embassy of Ethiopia, 2021)

Amb la intenció de clarificar alguns aspectes de la campanya de desprestigi d'Egipte, l'ambaixada etiop publicava un full informatiu responent a les 10 fal·làcies que havien identificat en la narrativa egípcia sobre el projecte.

Entre altres afirmacions, les autoritats etiòps defensen que Egipte fa fal·làcies com la de correlació errònia perquè reduir el cabal del Nil no implica automàticament pèrdua de llocs de treball o producció econòmica a Egipte.

Una altra acusació que li fan a l'estat egipci és l'engany per omissió, perquè la disponibilitat d'aigua a Etiòpia és més limitada del que s'afirma inicialment. També hi ha, segons els etiòps, una distorsió dels fets sobre les negociacions, perquè Etiòpia ha participat en les negociacions de manera constructiva, malgrat les acusacions d'Egipte sobre la seva suposada unilateralitat en la construcció de la presa GERD.

L'última fal·làcia que destaquen en el discurs egipci sobre la GERD és l'exageració dels riscos de la presa, i és que consideren que les preocupacions sobre els suposats riscos de la presa GERD no estan fonamentades amb proves vàlides.

Interessos comuns.

Malgrat les evidents diferències entre els posicionaments d'Egipte, el Sudan i Etiòpia sobre el conflicte per la GERD, podem intentar trobar punts en comú entre els seus interessos.

Entre els diferents interessos comuns que poden tenir els tres països, en destacaria l'interès compartit per garantir la seguretat hídrica i el desenvolupament econòmic, evitar tensions regionals que puguin desestabilitzar la situació de pau, la mitigació dels efectes del canvi climàtic i la preservació del medi ambient.

A cap dels tres països li interessa una crisi major que pugui donar lloc a pitjors relacions diplomàtiques o tensions militars que puguin desencadenar en un conflicte hídric de grans dimensions quan les centrals elèctriques comencin a funcionar a ple rendiment, és per això que es veuen en la necessitat de negociar i desenvolupar mesures que impedeixin un dany elevat, sobretot en la fase d'omplir l'embassament per primera vegada. Després d'aquest pas, s'haurà d'acordar entre els diferents estats riberencs com es repartiran els béns (l'energia i l'aigua) per tal de satisfer les necessitats de cadascú.

Els tres països depenen completament del riu Nil com a subministrador d'aigua. Tots tres concorden en el fet que la producció d'energia neta és una bona notícia, però amb el que no estan d'acord és amb com i quan s'ha d'omplir l'embassament de la GERD. Per això, Egipte i el Sudan reclamen que abans que s'ompli, s'hagi format un acord global sobre la gestió de la presa. El principal obstacle que impedeix aconseguir aquest acord que tant interessa a les tres parts és el dilema sobre qui ha de ser el mediador.

Mentre que Egipte prefereix involucrar a potències occidentals i organismes internacionals en el procés negociador, Etiòpia vol arreglar el conflicte amb conversacions d'estat africà a estat africà. El Sudan, a diferència d'Egipte o Etiòpia, no és una potència regional amb capacitat d'influir significativament els posicionaments d'actors internacionals ni es troba en una posició de bona reputació en l'escena diplomàtica global.

El posicionament dels diferents actors internacionals sobre la GERD.

A part dels tres estats implicats de forma directa en el conflicte, hi ha altres actors internacionals que tenen un rol més o menys influent en la problemàtica. Revisem breument quins són i quins interessos estan en joc.

EUA: han mostrat preocupació per la construcció de la GERD i el possible impacte negatiu que podria tenir pels països riu avall. Hi veuen una oportunitat per mostrar que encara són el mediador internacional de referència per més que en l'última dècada hagi perdut influència en el continent davant de l'alternativa xinesa.

França: l'empresa de ferrocarrils francesa *Alstom SA* va rebre 264 milions de dòlars per proporcionar vuit turbines Francis 375 MW. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017) Juntament amb Itàlia, França ha vist en el projecte una manera de fer diners gràcies al contracte que ha aconseguit. Des d'un punt de vista estratègic, participar en la GERD també és una manera de guanyar influència a Àfrica, un continent en el qual ha perdut molt de pes en els últims anys (Badi, 2012).

Itàlia: és un dels països occidentals que han vist en el projecte una oportunitat comercial. Aquest membre del G-7 és un dels països més implicats en la GERD, perquè l'empresa de construcció italiana *Salini Impregilo* va rebre un contracte de 4.700 milions de dòlars per la seva construcció. (Yihdego & Khalil & Salem, 2017) Per Itàlia, la GERD suposa un benefici econòmic important i és per això que està interessada en l'estabilitat a la regió i amb la continuïtat d'aquest projecte. Les empreses de construcció italianes volen que s'arribi a un pacte consensuat entre els diferents països riberencs que permeti la creació d'infraestructures hídriques o d'altres iniciatives que puguin sorgir en el futur i que ells siguin aptes per construir.

La Xina: ha mostrat un interès creixent a la regió de la banya d'Àfrica perquè per aquella zona hi passarà la Nova Ruta de la Seda. Gràcies al finançament del 30% del projecte, ha guanyat influència política a la regió i ha millorat la seva relació amb altres països africans a part d'Etiòpia. Com que és un dels principals socis comercials dels tres països, pot actuar com a mediador i, de pas, mostrar-se com a una alternativa a l'hegemonia nord-americana.

ONU: veu en el conflicte una oportunitat de mediar entre les parts per arribar a una solució pacífica i equitativa que estigui en concordança amb el dret internacional i el principi de cooperació. D'altra banda, és conscient de la importància internacional que pot tenir la posada en funcionament de la GERD a ple rendiment perquè sap que serà exemple de lluita contra el canvi climàtic, de reducció de la contaminació de l'aire, de com generar connectivitat econòmica als països locals i provocar creixement econòmic.

Països riberencs: veuen en la GERD una oportunitat de trencar el marc legal del colonialisme i de començar a caminar cap a un model de gestió cooperativa sobre els recursos hídrics del Nil. Junts podran gaudir d'un major desenvolupament en el camp econòmic, industrial i energètic i fruit de descomptes en el preu de l'energia renovable etiop si així s'acordés.

UA: és, possiblement, l'organització internacional que surt més beneficiada de tot aquest conflicte. Com veurem en el procés de les negociacions, ha facilitat les conversacions entre els tres estats. Com a organització continental amb l'objectiu de promoure la integració i la cooperació entre els estats membres, ha jugat un paper clau en les converses entre les parts implicades.

UE: la regió del Nil té una importància estratègica per Europa i que es resolgui pacíficament el conflicte pot significar una victòria de la diplomàcia. Si s'arriba a un acord, aquest pot esdevenir símbol de la importància que té la ben entesa entre els estats a l'hora de promoure el desenvolupament econòmic dels països i la transició verda.

Negociacions sobre la GERD.

Tractats històrics sobre el domini del Nil.

La font de tots els problemes que han aparegut amb la GERD és que no hi ha un únic marc legal acceptat pels diferents estats implicats. Els tractats aprovats sobre la gestió del Nil evidencien la desigualtat històrica que hi ha hagut respecte del dret d'ús de les aigües del riu.

Segons Mar Hidalgo García, “existeixen tres tipus d'instruments legals per l'ús i assignació de l'aigua del Nil: els acords bilaterals, un acord multilateral en el qual s'estableix un marc per a la cooperació (el *Basin Cooperative Framework Agreement*) i un acord tripartit de declaració de principis”.

L'any 1902 es signa un acord entre el Regne Unit i l'emperador Menelik II d'Etiòpia per tal de definir la frontera entre Etiòpia i el Sudan. Un dels compromisos que els etiops fan en aquest tractat és que no construiran, sense l'aprovació del Regne Unit, cap infraestructura hídrica en el Nil Blau. El govern etiop, però, argumenta que aquest acord mai va ser ratificat.

Més endavant, concretament l'any 1929, Egipte i el Regne Unit atorguen a El Caire el dret de supervisar i vetar qualsevol projecte de construcció que pogués afectar el cabal del riu als països riu amunt. Aquest acord estableix que Egipte té un dret natural i històric sobre el Nil i estableix que Egipte pot extreure quaranta-vuit mil milions de metres cúbics mentre que el Sudan pot extreure'n només quatre (García, 2020).

L'any 1959, tres anys després de la independència del Sudan com a país independent, Egipte acorda amb aquest el repartiment del domini del Nil. L'acord atorga el 75% del cabal a Egipte i el 25% restant al Sudan. Aquest tractat nega, per tant, el dret d'ús de les aigües del Nil a la resta de països ubicats a la conca hidrogràfica d'aquest. Aprofitant el marc legal favorable, durant aquell mateix any El Caire construeix la Presa d'Assuan i Khartum la Presa de Roseires.

Actualitzar el marc legal colonial: un cúmul d'intents fallits.

La gestió del Nil ha sigut un factor determinant de la política de l'Àfrica oriental i la Banya d'Àfrica. Països com Uganda, Etiòpia, Kenya i el Sudan s'han mostrat contraris del domini egipci dels recursos hídrics del Nil durant les últimes dècades.

És per aquest malestar que es va crear la Iniciativa de la Conca del Nil (ICN), que és una associació intergovernamental dels estats riberencs que té com a objectiu que es gestioni el Nil d'una forma més cooperativa i que es comparteixin els beneficis socioeconòmics mentre es promou la pau i la seguretat regional. (Homepage | Nile Basin Initiative, 2020)

Creada el 22 de febrer de 1999, aquesta associació rep el suport del Banc Mundial i està formada per tots els països que formen part de la conca del Nil excepte Eritrea, que hi participa en qualitat d'observador. La missió d'aquest òrgan era substituir els acords bilaterals per un acord global entre tots els països afectats, però no es va aconseguir.

El 14 de maig de l'any 2010, Burundi, Etiòpia, Kènia, Ruanda, Tanzània i Uganda van signar un acord per compartir l'aigua del Nil. Si ja és greu que només sis dels estats que formen part de la ICN firmessin aquest acord, encara és pitjor que fossin només tres els qui el van ratificar: Etiòpia, Ruanda i Tanzània. Aquest tractat, però, no ha entrat en vigència perquè es necessita un mínim de sis ratificacions.

Aquesta mena de tractats internacionals generen un precedent de ben entesa entre els països que depenen del Nil per al seu subministrament d'aigua i per al seu desenvolupament econòmic i social, però també provoquen certa polarització i distinció entre els estats que defensen mantenir la situació actual i els que prefereixen realitzar canvis. L'acord del 2010 va provocar una forta oposició d'Egipte i del Sudan i va tensar encara més una corda que ja tremolava.

Etiòpia, amb una clara intenció de canviar la distribució d'aigua sorgida de l'època colonial, va decidir iniciar de forma unilateral la construcció de la GERD. Aquesta acció qüestiona la legitimitat i la vigència dels tractats de l'època colonial i del marc normatiu que imposen.

La Convenció sobre el dret dels usos dels cursos d'aigua internacionals per a finalitats diferents de la navegació.

L'any 1997, una part dels estats membres de l'Organització de les Nacions Unides, conscients de la importància dels cursos d'aigua internacionals i de les necessitats especials dels països en vies de desenvolupament, tenen la convicció que cal promoure la codificació i el desenvolupament progressiu del dret internacional per tal d'aprofitar, conservar i protegir els cursos d'aigua internacionals per les generacions presents i futures. Per aquest motiu, redacten un tractat en el qual, respectant els acords bilaterals i multilaterals existents fins aleshores, estableix el següent.

A la Part II de la Convenció s'hi estableixen els principis generals de l'ús dels cursos d'aigua internacionals, que són:

- Utilització i participació equitatives i raonables i els seus factors pertinents. (Article 5 i 6)
- L'obligació de no causar danys sensibles. (Article 7)
- Obligació general de cooperació. (Article 8)
- Intercanvi regular de dades i informació. (Article 9)
- Relacions entre les diferents classes d'usos. (Article 10)

A part dels principis generals, en aquesta convenció s'hi estableixen els procediments a seguir per part dels estats respecte de les mesures projectades que puguin tenir efectes sobre l'estat d'un curs d'aigua internacional. També es parla de les notificacions que s'han de dur a terme abans que l'estat del curs de l'aigua executi o permeti les mesures projectades que puguin tenir un efecte perjudicial sensible als altres estats del curs de l'aigua. La convenció regula els terminis d'aquesta notificació, la resposta a aquesta, les consultes i les negociacions que s'han de seguir sobre les mesures projectades.

Aquesta convenció té com a objectius la protecció i preservació dels ecosistemes, la lluita efectiva contra la contaminació, impedir que noves espècies estranyes o noves s'introdueixin en un curs d'aigua internacional i la protecció i preservació del medi marí, evitar condicions perjudicials i situacions d'emergència, entre d'altres.

Aquesta Convenció és del 1997 i des de llavors s'hi han adherit, acceptat o ratificat diferents estats, alguns d'ells afegint declaracions o reserves. Ni Egipte, ni Etiòpia, ni el Sudan van formar part de la redacció d'aquest tractat. Cap d'ells han signat i ratificat la Convenció de les Nacions Unides sobre el dret dels usos dels cursos d'aigua internacionals per a finalitats diferents de la navegació.

Les negociacions sobre la GERD.

Quan la GERD es va començar a construir, ni Egipte ni el Sudan estaven en una posició prou estable per poder plantar cara al projecte etiop.

“En aquell moment, si bé Egipte i Sudan van manifestar la seva preocupació al voltant de l'anunci etiop, els governs de Hosni Mubarak i Omar al-Bashir es trobaven en una posició d'extrema debilitat (davant la Primavera Àrab i la independència del Sudan del Sud, respectivament).” (El conflicto por la represa del Nilo, 2020)

Davant de les queixes dels egipcis, el maig de l'any 2011 l'exprimer ministre etiop Meles Zenawi va afirmar que les autoritats etiops compartirien els plànols de la presa amb Egipte per mirar de reduir l'impacte que aquesta tindria aigües avall.

Preocupats per l'escalada de la tensió política, Egipte, Sudan i Etiòpia van crear un nou comitè l'any 2012 que s'encarregaria d'avaluar els efectes de la presa riu avall. El Comitè Nacional Tripartit està format per quatre membres de cada país i té l'objectiu de fer el seguiment i la realització d'estudis recomanats per l'*IPoE*.

L'*IPoE*, que està format per deu membres (dos de cadascun dels tres països més quatre especialistes internacionals), va recomanar dos estudis al Comitè Nacional Tripartit: un sobre la simulació d'un model de sistema hidroelèctric per analitzar com afectaria els recursos hídrics i l'altre sobre l'avaluació de l'impacte transfronterer respecte aspectes ambientals i socioeconòmics. Aquests estudis, però, mai es van completar.

Una condició inicial per tal de començar les negociacions era el cessament de la construcció de la presa, però en veure que això no passava, va deixar de ser una demanda per part de les autoritats egípcies.

L'any 2015, Egipte i el Sudan van veure que la construcció del projecte etiop tirava endavant i van veure's forçats a reunir-se amb les autoritats etiops per tal de redactar una declaració de principis sobre com s'havia de gestionar l'ompliment de l'embassament de la GERD i com calia distribuir els recursos hídrics. (Euronews, 2015) Aquesta declaració de principis semblava ser l'inici de troballa d'una solució pactada entre els tres estats, però la realitat va ser una altra.

La declaració de principis del 2015, “no fixa una quantitat volumètrica d'aigua per als tres Estats, sinó que els permet fer servir els recursos hídrics que comparteixen als seus respectius territoris d'una forma equitativa i raonable (...) sense acordar com i quan s'efectuarà l'ompliment de l'embassament i la generació d'electricitat (...) recomana que els tres Estats han d'acordar les regles relatives a l'ompliment inicial de l'embassament en funció de les recomanacions fetes per un panell d'experts”.

(García, 2020: p. 7)

Aquesta declaració de principis reafirma el compromís de cooperació i la intenció de resoldre pacíficament les diferències. L'any 2018 es va crear un grup especial d'investigació independent per examinar l'impacte de la construcció, l'ompliment i el funcionament de la GERD, del qual hi va formar part personal tècnic i militar i diferents agències d'intel·ligència.

Durant el març del 2019, Egipte, el Sudan i Etiòpia acorden entaular negociacions sobre la GERD i la gestió dels recursos del Nil. En aquell moment, es fa una revisió dels anteriors acords i Egipte busca satisfer els seus interessos amb una garantia de subministrament de recursos hídrics gràcies a un ompliment escalat de la presa més equitatiu.

L'octubre del 2019, Egipte va declarar que les conversacions amb el Sudan i Egipte havien arribat a un punt mort. Al cap d'un mes, el secretari del Tresor dels EUA, Steven T. Mnuchin, va facilitar que les negociacions entre els tres països tornessin a començar.

Després d'un any de paràlisi, es van reprendre les conversacions entre els tres estats sota el paraigua dels EUA i del BM. Els etiops, però, es van retirar de la taula de negociació al·legant que tant els EUA com el BM havien fet propostes excessivament favorables a Egipte i acusant-los d'extralimitar les seves funcions mediadores. (El conflicto por la represa del Nilo, 2020)

L'any 2020, Abiy Ahmed, el primer ministre etiop, va oferir un acord a les autoritats egípcies i sudaneses que establiria una pauta a seguir per, com a mínim, els dos primers anys després de la posada en funcionament de la infraestructura. Cap dels dos països va acceptar la proposta. (El conflicto por la represa del Nilo, 2020)

El 9 de juny del mateix any, els tres països van intentar reprendre les conversacions abans que el govern etiop iniciés l'ompliment de l'embassament. (El conflicto por la represa del Nilo, 2020) En el marc d'una reunió de la Unió Africana, es va avançar considerablement en el procés de les negociacions perquè es va acordar la part tècnica de l'omplert de l'embassament en un 90%, consensuant-ho pràcticament tot

excepte el calendari en què es faria. (García, 2020) En aquest conflicte, però, el que és vital, perquè no és el mateix omplir l'embassament en un període de pluges que en un període de sequera. (Wheeler & Jeuland & Hall & Zagona & Whittington, 2020)

Un mes més tard, coincidint amb una llarga temporada de pluges, Etiòpia va iniciar la primera fase d'ompliment. Els cinc mil milions de metres cúbics d'aigua que es van acumular van servir per posar en funcionament les primeres dues turbines generadores d'energia.

Omplir l'embassament de la que serà la presa més gran d'Àfrica és tot un repte, ja que amb la immensa capacitat d'emmagatzematge que té, afectaria notablement els països que es troben riu avall, en aquest cas Egipte i el Sudan, que ja han expressat les seves preocupacions pel que fa als efectes al medi ambient i a l'ecologia.

Sense intenció d'infravalorar la consciència de sudanesos i egipcis respecte a l'ecologia, cal analitzar si és aquest el principal problema que li troben a la construcció de la presa del riu Nil. Com hem vist anteriorment, la importància del Nil en l'economia i la societat del Sudan i Egipte és majúscula i les conseqüències de la GERD que més preocupen a l'estat egipci i a l'estat sudanès no són les ambientals, sinó les relacionades amb la seguretat nacional.

El 7 d'abril del 2021, Etiòpia acusava Egipte i el Sudan d'acabar amb el procés de mediació de la UA. Els acusava de voler que els observadors internacionals (EUA, UE i Sud Àfrica) tinguessin més competències de les que els pertocava, diluint el poder de la Unió Africana i traient el conflicte del context africà. (Resumen Latinoamericano, 2021)

L'última ronda de les negociacions van tenir lloc a Addis Abeba a finals del setembre del 2023, tornant a fracassar. El 19 de desembre del 2023, Egipte, després d'un nou fracàs en les negociacions, deia que defensaria la seva aigua apel·lant al dret de defensar la seva seguretat hídrica i nacional. Aquell dia, Egipte negava la utilitat de les reunions perquè sempre es mantenien els mateixos posicionaments, contraris a una solució tècnica i jurídica que assegurés els interessos dels tres països. (Efe, 2023)

Les negociacions, des de llavors, estan bloquejades. Egipte, com a potència regional amb bona reputació entre la comunitat internacional, ha buscat la mediació d'altres estats o organitzacions internacionals externs al conflicte, com ara els EUA, la Lliga Àrab o el Banc Mundial. Tant els EUA, com la UE, com Sud-àfrica en representació de la presidència de la UA han intentat desencallar les conversacions en qualitat d'observadors, però no han tingut èxit.

Impacte geopolític i anàlisi dels resultats.

Els projectes de desenvolupament que inclouen la construcció de grans infraestructures acostumen a anar acompanyats de complexitats en els aspectes culturals, socials i polítics. La GERD, en aquest sentit, no és una excepció a la norma, ja que reescriu el mapa hidropolític de la conca del riu més llarg del món.

El rol dels mediadors internacionals com els EUA o el BM no han ajudat a desescalar la tensió, sinó que han provocat una escalada de to sense precedents. La pèrdua de credibilitat i d'influència d'occident a Àfrica s'està traduint amb una africanització de la gestió dels conflictes del continent. Ha costat unes sis dècades, però els estats africans ja comencen a solucionar els problemes amb els seus veïns de forma autònoma.

L'autonomia, però, és relativa. La sobirania dels estats queda limitada per la necessitat de teixir aliances amb potències estrangeres. En el cas etiop, si bé és cert que un 70% del cost de la GERD el paguen els contribuents i donants, la resta ho financen bancs xinesos. Aquesta inversió xinesa en les infraestructures etiops no és altruista, sinó que busca guanyar influència i capacitat de pressió a la regió. D'altra banda, Itàlia també aconsegueix incidència en el país gràcies a *Salini Impreglio*, l'empresa constructora. Pels etiops, cedir autonomia temporalment els pot facilitar a guanyar sobirania respecte del marc legal colonial que els seus veïns els hi imposaven sobre els recursos hídrics que passen pel seu territori nacional.

La Unió Africana és la gran vencedora en aquest conflicte. Quan més han avançat les negociacions cap a una solució pactada ha sigut quan aquesta organització continental ha facilitat un espai on dialogar. La Unió Africana ha ajudat a resoldre un 90% de la part tècnica de la problemàtica, cosa que no havia assolit ni tan sols la discutida potència hegemònica (els EUA), ni els seus aliats (la UE), ni el Banc Mundial, dels quals se n'esperava un major grau de neutralitat.

Això suposa una millora de la reputació de la Unió Africana com a principal mediador en els conflictes entre els estats africans, apropant-se cada cop més a representar un equilibri d'interessos entre els diferents estats de la mateixa manera que fa la Unió Europea al nostre continent.

La Xina també és de les grans beneficiades del fracàs de la mediació del Banc Mundial i els Estats Units d'Amèrica, perquè aquest fracàs ha provocat una reducció del pes que tenen els EUA com a actor internacional influent a la regió i, des del punt de vista de la diplomàcia global, ha quedat com a mal mediador internacional. D'aprofitar les crisis d'occident, la Xina en sap i molt.

Un potencial impacte geopolític de la GERD és la possible disminució que hi haurà en el cabal del Nil quan la infraestructura sigui posada a funcionar a ple rendiment. Malgrat que les queixes sobre el projecte s'han sentit sobretot per part d'Egipte, la veritat és que el Sudan és un país que pot veure reduïda la seva capacitat hídrica considerablement. La proximitat de la GERD amb la frontera amb el Sudan és un factor clau per entendre la preocupació de les autoritats sudaneses sobre les qüestions de seguretat de la presa.

L'existència de la presa pot facilitar el manteniment d'un cabal constant garantit del riu i, així, evitar les inundacions i sequeres estacionals que afecten la vida de milions de sudanesos i a la capacitat econòmica i agrícola del país. D'això, el Sudan n'és conscient, i per això opta per un posicionament menys contrari a la GERD i prefereix prioritzar les qüestions relacionades amb la seguretat o els mecanismes de resolució de conflictes, ja que de les tres parts del conflicte en seria el més perjudicat en una situació de conflicte armat.

La manca d'un acord sobre l'operativitat de la GERD suposa un augment del risc de conflicte regional en una zona ja marcada pels conflictes i les tensions entre ètnies, regions i països. Les accions unilaterals de les parts poden desestabilitzar la banya d'Àfrica i les rutes comercials que passen pel mar Roig i el golf d'Aden, i això afecta el comerç internacional i la comunitat internacional en conjunt.

La situació geopolítica actual és dinàmica. L'hegemonia nord-americana està sent qüestionada i això provoca alteracions en la manera d'actuar no només de les altres potències, sinó també dels estats petits que busquen fer-se un lloc entre tota aquesta picabaralla. Egipte i Etiòpia són ara part dels BRICS i, com a tals, formen part d'un club de països que ja són molt més que una ombra del G-7.

El 10 de setembre del 2023, Abiy Ahmed anunciava la finalització del quart i últim tram de l'omplert del projecte sense que aquest fet hagués causat un dany significatiu al Sudan o a Egipte i demostrant que la posició del govern egipci tenia més a veure amb una narrativa política que amb la defensa de la seguretat hídrica del país. Cal dir, però, que hi ha hagut un factor de sort perquè els darrers anys han sigut més plujosos del que es preveia en un inici quan es va problematitzar tant l'ompliment de l'embassament.

El fracàs de la mediació no va aturar el projecte en cap moment. Pels etiops, la GERD és una qüestió existencial per la seva identitat nacional basada en el federalisme ètnic i això el govern d'Abiy Ahmed ho ha sabut llegir d'una manera intel·ligent. Tot i la gran pressió internacional i les amenaces dels seus estats veïns, Etiòpia ha continuat amb la construcció i l'ompliment del projecte que li ha de permetre créixer econòmicament i millorar la producció d'aliments i, sobretot, d'energia.

Egipte és, sens dubte, el gran perjudicat de l'èxit de la GERD. La impossibilitat de frenar el projecte per part d'Egipte ha posat en qüestió el seu rol de potència regional que era capaç de mediar en els conflictes i ha demostrat que la situació privilegiada de la qual gaudia sobre els recursos hídrics del Nil s'està acabant perquè altres països de la regió comencen a desenvolupar-se i, gràcies a aquest creixement, tenen major capacitat d'incidir en les relacions internacionals i de negar-se a acceptar acords lligats al colonialisme.

M'agradaria dir que, per analitzar l'impacte geopolític de la GERD d'una forma més acurada, caldria elaborar un treball molt més extens que aquest estudi. La complexitat d'aquest conflicte és titànica, perquè per poder definir la situació geopolítica etiop caldria revisar la relació d'Etiòpia amb Somàlia, Somalilàndia, Kènia, el Sudan del Sud, Eritrea, Djibouti, la Lliga Àrab, UE, etc. També caldria analitzar la història de les religions, les ètnies, les llengües i cultures de la regió per entendre les dinàmiques polítiques dels diferents estats i la seva gestió dels recursos hídrics.

Conclusions.

La GERD ha sigut la gran política d'estat d'Addis Abeba durant l'última dècada. Pel govern etiop, la GERD és molt més que una planta de generació d'energia hidroelèctrica: és una qüestió existencial. Si es vol mantenir en el poder, Abiy Ahmed sap que necessita salvaguardar el federalisme ètnic i els difícils equilibris entre les diferents organitzacions territorials del país.

Aquesta presa és el projecte que il·lumina i guia els etiops cap a un futur de cohesió social, de prosperitat i competitivitat enfront dels seus estats rivals com Egipte. Ara que, per fi, sembla que l'economia etiop comença a poder establir un creixement productiu significatiu, Addis Abeba no pot permetre's la pèrdua de credibilitat que suposaria -tant pels treballadors etiops com pels inversors estrangers- un hipotètic fracàs del projecte del mil·lenni.

Etiòpia vol consolidar-se com a potència regional i, per això, acompanya el projecte amb una reforma econòmica, una major democratització de la política i una millora de les seves relacions diplomàtiques. Etiòpia és un país amb un gran potencial econòmic, però és víctima de la sequera a la qual els condemna l'entorn desèrtic en què habita i de la qual intenta reduir els efectes amb altres projectes hidroelèctrics arreu del país.

Addis Abeba s'ha negat a cedir a la pressió internacional, que li demanava no actuar de forma unilateral i assegurar a negociar esborranys d'acords no elaborats a Àfrica. La GERD no només és un projecte immens pel que fa a la seva arquitectura i l'enginyeria, sinó que és un acte de rebel·lia d'un país africà que mai no es va deixar colonitzar i que busca fer-se un lloc en el món ara que comença a sentir-se poderós.

Aquesta presa marca un precedent pels altres països de la conca del Nil, que ara a cap d'ells se'ls hi escapa la possibilitat de construir noves infraestructures hídriques per fer front a la pobresa i a la sequera, que ha empitjorat per culpa del canvi climàtic.

La inseguretats hídrics pot ser una de les causes de guerres entre països en un futur més proper del que ens pot semblar, i és per això que és important començar a estudiar quines han sigut les circumstàncies i els processos que han provocat que les relacions regionals de la conca del Nil s'hagin tensat fins al punt en què ens trobem actualment.

El fins ara indiscutit domini històric dels recursos hídrics del riu Nil per part dels britànics i, posteriorment, dels egipcis, ens ajuda a entendre per què s'ha arribat fins al punt d'haver de construir la GERD de forma unilateral. Els tractats històrics sobre el Nil es basaven en la colonització i no representen, en cap cas, la voluntat dels països riberencs o la defensa dels seus interessos nacionals.

La històrica inestabilitat de la regió -especialment a la banya d'Àfrica- ha provocat que els governs d'aquests països hagin hagut d'adaptar el seu programa i la seva comunicació política a les realitats canviants. L'augment del nacionalisme és una conseqüència de l'escalada de tensions entre ètnies, regions i estats en una part del món molt castigada per la violència armada i, cada cop més, per la manca de control dels escassos recursos hídrics. Com a resposta a la delicada situació diplomàtica entre els estats riberencs del Nil, cada cop són més les veus que apel·len a principis com el de la hidrosolidaritat, la responsabilitat i la cooperació institucional.

Tant per Egipte com per Etiòpia, l'aigua del Nil és un tema de seguretat nacional. Serà difícil mantenir la pau en un lloc on cada cop hi ha més gent, però, alhora, hi ha menys aigua i energia per la població. El desenvolupament econòmic i el creixement demogràfic d'aquests països no estan anant lligats d'un augment de l'oferta de recursos hídrics i energètics, i això pot causar una escalada de la tensió i alçaments populars. L'elit etiop, conscient de la dimensió del problema, sap que hi ha molt a guanyar, però també molt que es pot perdre, així que li interessa arribar a un acord que eviti un empitjorament de la situació.

Accions unilaterals com la construcció de la GERD han confirmat que els estats de la conca del Nil necessiten un nou marc legal que estableixi drets i deures sobre els recursos hídrics i que sigui sorgit del consens i la voluntat de participació dels diferents governs regionals.

En els pròxims mesos, la GERD estarà acabada i es posaran en funcionament cinc turbines addicionals, augmentant considerablement la capacitat de generar energia que ha tingut fins ara. També s'acabarà d'omplir l'embassament, arribant als 74.000 milions de metres cúbics.

Un cop s'acabi el conflicte per la construcció de la GERD, si no s'ha establert un marc normatiu i un ferm compromís entre els tres estats implicats, Etiòpia pot construir més preses en el Nil Blau, com està previst. Aquest escenari futur no s'ha de descartar, perquè Etiòpia se sentirà victoriosa i forta per fer-ho.

Tot i la tensió entre els tres estats, és poc probable que El Caire decideixi actuar per la via militar tal com havia avisat en altres ocasions.

Egipte està immers en una lluita contra el jihadisme salafista, el Sudan continua en conflicte a la regió del Darfur i Etiòpia encara està immersa en una lluita entre el govern federal i tropes que defensen la independència de la seva ètnia. La suma d'aquests contextos ens ajuda a entendre per què a cap dels tres estats els hi interessa un conflicte bèl·lic a la regió.

A mesura que passa el temps i no s'aconsegueix un acord consensuat sobre la GERD i el seu funcionament, Etiòpia guanya influència i renom entre els seus aliats i Egipte es veu clarament derrotat pel que fa a la batalla diplomàtica. Egipte busca que hi hagi un acord entre els tres països, però sembla que aquesta opció ha quedat petita a ulls dels països riberecs, que han vist en la GERD una trencadissa *de facto* del marc legal de l'època colonial.

Els posicionaments dels egipcis ha anat perdent pes entre la comunitat internacional perquè el posicionament defensat per Etiòpia s'adapta millor al context de canvi climàtic i de necessitat de desenvolupament dels estats africans: la gestió cooperativa comença a guanyar davant del domini històric i bel·ligerant d'El Caire.

Els acords de l'època colonial han de ser substituïts per un acord global entre els onze estats afectats. Si qualsevol d'ells es quedés fora, tornaria a estar en risc l'estabilitat de la regió i s'obriria de nou la possibilitat de construir de forma unilateral infraestructures hídriques que no complissin l'establert a la nova regulació.

Les negociacions sobre la GERD han estat marcades per l'existència de diferents punts de desacord i de múltiples obstacles en la mediació, que no s'ha aconseguit consensuar si l'ha de dur a terme un actor internacional o quin d'aquests l'ha de dur a terme.

Els impactes geopolítics de la construcció de la Gran Presa del Renaixement Etiop i les negociacions entre Etiòpia, Egipte i el Sudan sobre el control dels recursos hídrics del riu Nil són múltiples i, com els posicionaments de les parts implicades en aquest conflicte, depenen de factors polítics, econòmics i de seguretat complexos i, sovint, difícils de mesurar.

La dinàmica geopolítica actual confirma que l'hegemonia nord-americana com a única superpotència s'ha acabat. Els nous temps requereixen nous actors i noves maneres de resoldre els conflictes. Els principals actors internacionals estan implicats en el conflicte hídric del Nil, sigui en el finançament, la construcció de la GERD o en el procés negociador; i això és una prova de la importància geoestratègica d'aquesta part del continent africà.

La realitat, però, és que quan més han avançat les conversacions en direcció a una resolució pactada del conflicte és quan els actors internacionals (sobretot els occidentals) s'han mantingut distants de la taula medidora. Alguns països africans com Etiòpia han deixat de buscar el vistiplau de les potències mundials en els seus projectes de país i les seves polítiques hídriques, i aquesta percepció de ser capaços de resoldre per si mateixos els seus problemes es pot estendre fàcilment a altres països africans.

El gegant asiàtic també té un pes important en el conflicte pel Nil, perquè hi té interessos econòmics i estratègics en joc. Els tentacles de la Xina, però, arriben molt més enllà, perquè està començant a ser el principal soci comercial de múltiples països africans i ja té inversions a Egipte i el Sudan. És difícil imaginar que les amenaces de guerra arribin a materialitzar-se amb fets quan s'arribi a posar en ple funcionament la presa, perquè no interessa ni als països implicats ni als seus aliats.

El canvi climàtic és, en aquest conflicte, un factor d'incertesa. Malgrat que no es pugui mesurar amb precisió quins seran els efectes del canvi climàtic a la regió, es preveu que els períodes de sequera s'allargaran i que quan ploqui ho farà de forma més contundent, causant una pèrdua de capacitat d'absorció de l'aigua per part de les terres africanes, que seran menys fèrtils i productives. La perspectiva de complicacions futures lligades a un problema global com és el canvi climàtic provoca que la cooperació intergovernamental sigui l'única manera de fer front a les noves necessitats i de resoldre els conflictes que aquestes originin.

Tot i que el fet de no aconseguir un acord sobre la GERD pot ser llegit com un fracàs de la comunitat internacional i de la diplomàcia, m'agradaria acabar aquest treball amb un missatge d'optimisme. És cert que la relació entre els tres països (sobretot entre Egipte i Etiòpia) s'ha tensat molt i que no hi ha cap garantia que no esclati una guerra com a resultat d'aquest conflicte hídric sense precedents, però les situacions dolentes acostumen a anar acompanyades de grans lliçons i la GERD no n'és una excepció.

Amb aquest conflicte, el que hem après és que ha de ser la Iniciativa Conca del Nil qui promogui un acord de forma conjunta entre tots els estats riberencs on s'estableixi la distribució dels recursos hídrics del riu, i si algun actor internacional extern vol influir en el procés només aconseguirà empitjorar la situació, com ja s'ha pogut comprovar.

La GERD també ens ha servit per veure que és necessària una reestructuració dels sistemes productius i energètics dels estats riberencs, així com de la manera en què s'utilitza l'aigua per regar els camps o per satisfer les seves necessitats. Davant la previsió d'escassetat i sequera, és necessari trobar la manera de millorar els sistemes hídrics de regadiu i de producció d'energia perquè siguin més eficients.

Aquest immens projecte ha forçat a replantejar la manera en com es gestiona l'aigua del riu més llarg del planeta i la legitimitat de tractats firmats en el context dels últims anys de la colonització.

La conclusió d'aquest treball és que les tensions a la conca del Nil requereixen acords per la gestió sostenible de l'aigua i el desenvolupament equitatiu a la regió. Si la diplomàcia i la política fossin eficients, no caldria haver de triar entre el dret al desenvolupament d'Etiòpia i el dret a accedir a aigua per part dels egipcis i sudanesos. Caldrà estar atents de com evoluciona el projecte hidroelèctric més important i amb més potencial transformador d'Àfrica.

L'aigua també és anomenada or blau, i no és cap exageració. De l'aigua en sorgeix molt més que energia o els aliments que consumim; de l'aigua neix la vida. La vida dels éssers vius i també dels éssers polítics com els estats, que són els que garanteixen que hi hagi pau, estabilitat i convivència entre els humans. Sense aigua, un estat no pot sobreviure per la simple raó que els estats estan formats de persones que necessitem l'or blau per viure. L'aigua del Nil és la font de vida de més de 300 milions de persones.

Considero que la Ciència Política s'ha preocupat poc dels recursos hídrics perquè potser fins ara no suposaven un problema existencial pels estats, però el canvi climàtic i l'ascens del Sud Global ens força a plantejar-nos des d'una òptica geopolítica quina ha de ser la gestió de l'aigua durant les pròximes dècades.

Si no comencem a revisar la hidropolítica i els antics acords colonials sobre aquesta, el risc d'una violenta explosió de conflictes hídrics arreu del planeta només pot en anar en augment.

Agraïments.

Al meu gran amic, en Kebede, per parlar-me sobre els seus orígens etiops i el continent africà.

Al meu tutor, l'Alberto, per la seva paciència, dedicació i professionalitat.

A la meua família, que sempre confia en mi, inclús quan ni jo mateix ho faig.

Referències bibliogràfiques.

- Abdelhady, D., Aggestam, K., Andersson, D. E., Beckman, O., Berndtsson, R., Palmgren, K. B., ... & Pilesjö, P. (2015). The Nile and the Grand Ethiopian Renaissance Dam: Is there a meeting point between nationalism and hydrosolidarity?. *Journal of Contemporary Water Research & Education*, 155(1), 73-82.
<https://doi.org/10.1111/j.1936-704X.2015.03197.x>
- About the dam - GERD. (s. f.).
<https://web.archive.org/web/2022041105023/https://www.hidasse.gov.et/web/guest/about-the-dam>
- Ado, A., & Su, Z. (2016). China in Africa: a critical literature review. *critical perspectives on international business*, 12(1), 40-60.
- Agenzia Nova. (2022). Etiopía: se ha inaugurado la segunda turbina de la Presa del Gran Renacimiento. Agenzia Nova.
<https://www.agenzianova.com/es/news/etiop%C3%ADa-inaugura-la-segunda-turbina-de-la-gran-presa-del-renacimiento/>
- Al Jazeera. (2019). Egypt, Ethiopia ‘agree’ to resume talks on massive Nile dam. Al Jazeera.
<https://www.aljazeera.com/economy/2019/10/24/egypt-ethiopia-agree-to-resume-talks-on-massive-nile-dam/>
- Al Jazeera (2022). Ethiopia completes third filling of Blue Nile mega-dam reservoir. Al Jazeera.
<https://www.aljazeera.com/news/2022/8/12/ethiopia-says-completes-third-filling-of-mega-dam-reservoir>
- Alandete, D. (2013). Golpe de Estado militar en Egipto. El País.
https://elpais.com/internacional/2013/07/03/actualidad/1372839418_154017.html
- AllAfrica. (2013). Ethiopia: Blue Nile Diversion Allows Dam Construction to Continue.
<https://allafrica.com/stories/201306030197.html>
- Amurgo, L. T. (2019). Guerras hídricas: cooperación y conflicto en la cuenca del Nilo. *bie3: Boletín IEEE*, (14), 490-503.

- Aspa, J. M. R. (2021). La cuenca del Nilo: ¿Cooperación o conflicto?
<https://www.africaye.org/cuenca-nilo-cooperacion-conflicto/>
- Badi, M. K. (2012). LA POLÍTICA AFRICANA DE FRANCIA: RUPTURAS Y CONTINUIDADES DEL NEOCOLONIALISMO. *Astrolabio*, (9). <https://doi.org/10.55441/1668.7515.n9.3168>
- Baquer, M. A. (2010). Estrategia, geoestrategia, geopolítica. *Pre-bie3*, (4), 4.
- Barron's. (2021). Consejo De Seguridad De ONU Se Reunirá Sobre Controvertida Presa De Etiopía.
<https://www.barrons.com/articles/consejo-de-seguridad-de-onu-se-reunira-sobre-controvertida-presa-de-etiofia-01625501707>
- Basheer, M., Nechifor, V., Calzadilla, A., Siddig, K., Etichia, M., Whittington, D., ... & Harou, J. J. (2021). Collaborative management of the Grand Ethiopian Renaissance Dam increases economic benefits and resilience. *Nature Communications*, 12(1), 5622.
<https://doi.org/10.1038/s41467-021-25877-w>
- Beyene, G. (2018). The Challenges and Prospects of Electricity Access in Ethiopia (Doctoral dissertation, masters thesis).
- Blondeel, M., Bradshaw, M. J., Bridge, G., & Kuzemko, C. (2021). The geopolitics of energy system transformation: A review. *Geography Compass*, 15(7), e12580. <https://doi.org/10.1111/gec3.12580>
- Calderón, M. C. M. (2023). El Agua Dulce, un recurso geoestratégico visto desde la perspectiva de la hidropolítica. *Multiverso journal*, 3(4), 20-28.
- Campana, M. C. (2015). Los millennials egipcios y la “primavera árabe”. *Movilización social y frustración. Revista de Estudios Internacionales Mediterráneos*, (18).
- Carlos. (2024). Datos generales de Egipto que debes saber | Egipto Exclusivo. Egipto Exclusivo.
<https://www.egiptoexclusivo.com/cultura/datos-generales/>
- Castells, M. (2005). Globalización e identidad. *Cuadernos del mediterráneo*, 5, 11-20.

- Castillo Daudí, M. (1999). La protección y preservación de cursos de agua internacionales: el Convenio sobre el derecho de los usos de los cursos de agua internacionales para fines distintos de la navegación de 21 de mayo de 1997. *Anuario Español De Derecho Internacional*, 15, 115-158.
<https://doi.org/10.15581/010.15.28498>
- Castillos, J. J. (2011). El Nilo y el Antiguo Egipto.
- Checa-Artasu, M. (2008). ¿Qué quiere China de África?. *Observatorio de la Economía y la Sociedad china*, (08).
- Dabat, A., Hernández Cervantes, J. F., & Vega Contreras, C. (2015). Capitalismo actual, crisis y cambio geopolítico global. *Economía Unam*, 12(36), 62-89.
- Dabat Latrubesse, A. U., & Leal Villegas, P. H. (2021). Ascenso y declive de Estados Unidos en la hegemonía mundial. *Problemas Del Desarrollo. Revista Latinoamericana De Economía*, 50(199).
<https://doi.org/10.22201/iiec.20078951e.2019.199.67934>
- Daudí, M. C. (1999). La protección y preservación de cursos de agua internacionales: el Convenio sobre el derecho de los usos de los cursos de agua internacionales para fines distintos de la navegación de 21 de mayo de 1997. *Anuario español de derecho internacional*, 15, 115-158.
<https://doi.org/10.15581/010.15.28498>
- Davidi, E. (2006). La crisis del canal de Suez en 1956: el fin de una época en el Medio Oriente y el comienzo de otra. *Historia actual online*, (10), 145-153.
- de Rojas Díaz, E. S. (2017). Un caso de estudio: la cuenca del Nilo. *Cuadernos de estrategia*, (186), 207-258.
- Díaz de Berricano Bayón, L. (2021). Relaciones comerciales y de inversión extranjera directa entre China y África: Angola, Sudáfrica y Egipto, ¿Interdependencia o dependencia?.
- Efe. (2015). Egipto tendrá una nueva capital administrativa. *Faro de Vigo*.
<https://www.farodevigo.es/mundo/2015/03/13/egipto-tendra-nueva-capital-administrativa-16965346.html>

- Efe. (2020). Egipto pide la intervención del Consejo de Seguridad de la ONU en la disputa sobre la presa. Atalayar.
<https://www.atalayar.com/articulo/politica/egipto-pide-intervencion-consejo-seguridad-onu-disputa-presa/20200620103105146278.html>
- Efe. (2022). Etiopía defiende una intervención militar del Ejército de Eritrea en Tigré. SWI swissinfo.ch.
<https://www.swissinfo.ch/spa/etiop%C3%ADa-defiende-una-intervenci%C3%B3n-militar-del-ej%C3%A9rcito-de-eritrea-en-tigr%C3%A9/47637898>
- Efe. (2023). Egipto dice que defenderá “su agua” tras nuevo fracaso del diálogo sobre la presa etíope. SWI swissinfo.ch.
<https://www.swissinfo.ch/spa/egipto-dice-que-defender%C3%A1-su-agua-tras-nuevo-fracaso-del-di%C3%A1logo-sobre-la-presa-et%C3%ADope/49073046>
- Efe. (2024). La guerra de Sudán cumple un año y ha provocado 8,5 millones de desplazados. SWI swissinfo.ch.
<https://www.swissinfo.ch/spa/la-guerra-de-sud%C3%A1n-cumple-un-a%C3%B1o-y-ha-provocado-8%2C5-millones-de-desplazados/75775868>
- El conflicto por la represa del Nilo. (2020). Embajada Abierta.
<https://www.embajadaabierta.org/post/el-conflicto-por-la-represa-del-nilo>
- elEconomista.es. (2011). Mubarak dimite como presidente de Egipto y entrega el poder al Ejército. elEconomista.es.
<https://www.economista.es/global/noticias/2819132/02/11/Mubarak-deja-el-poder-y-se-lo-entrega-a-las-Fuerzas-Armadas.html>
- Elshennawy, A., Robinson, S., & Willenbockel, D. (2016). Climate change and economic growth: An intertemporal general equilibrium analysis for Egypt. *Economic Modelling*, 52, 681-689.
- Embassy of Ethiopia. (2021). The Grand Ethiopian Renaissance Dam Project (GERDP) (February 15, 2021) - Embassy of Ethiopia. Embassy of Ethiopia.
<https://ethiopianembassy.org/the-grand-ethiopian-renaissance-dam-project-gerdp/>

- Español, A. M. (2021). Etiopía anuncia el éxito en segunda fase de llenado de la Presa del Renacimiento. Red el Mayadeen.
<https://espanol.almayadeen.net/news/politics/1495364/etiop%C3%ADa-anuncia-el-%C3%A9xito-en-segunda-fase-de-llenado-de-la-pr>
- Espinosa, E. D. A. (2013). La “guerra del agua” Egipto vs Etiopía. Letras Internacionales, (168-7).
- Estevez, J. (1993). Eritrea, nace un nuevo Estado. El País.
https://elpais.com/diario/1993/04/23/internacional/735516020_850215.html
- Ethiopian News Agency. 2024. GERD Construction Reaches 95 Percent. Ethiopian News Agency - Reliable News Source. https://www.ena.et/web/eng/w/eng_4120683
- Etiopía: Economía y demografía 2024. (s. f.). Datosmacro.com.
<https://datosmacro.expansion.com/paises/etiopia>
- Euronews. (2015). Etiopía, Egipto y Sudán alcanzan un acuerdo sobre la polémica presa etíope. Euronews.
<https://es.euronews.com/2015/03/23/etiopia-egipto-y-sudan-alcanzan-un-acuerdo-sobre-la-polemica-presa-etiope>
- Europa Press. (2022). La Gran Presa del Renacimiento de Etiopía comienza a generar electricidad. europapress.es.
<https://www.europapress.es/internacional/noticia-gran-presa-renacimiento-etiopia-comienza-generar-electricidad-20220220083546.html>
- García Navarro, J. F., & Casanova Montero, A. R. (2022). Los BRICS y su impacto en la economía mundial: The BRICS and their impact on the worldwide economy. REVISTA CIENTÍFICA ECOCIENCIA, 9(5), 73–104. <https://doi.org/10.21855/ecociencia.95.706>
- García, M. D. M. H. (2020). La Gran Presa del Renacimiento: entre la sed de Egipto y el desarrollo de Etiopía. bie3: Boletín IEEE, (19), 7-20.
- Gestión de energía en Etiopía. (s. f.). DatosMundial.com.
<https://www.datosmundial.com/africa/etiopia/balance-energetico.php>

Ghent University (2023). Call for Input to inform the High Commissioner's report to the Human Rights Council on the impact of casualty recording. Submission by the Tigray War Project (Ghent University) and Every Casualty Counts. 20 February 2023.

homepage | Nile Basin Initiative. (2020). <https://nilebasin.org/>

Iglesias, M. A. L. (2011). La independencia de Sudan del Sur. Los desafíos comienzan ahora. Pre-bie3, (1), 10.

Islam, S. (2019). Construyen los etiopes una gigantesca represa y Egipto se preocupa - Los Angeles Times. Los Angeles Times En Español.
<https://www.latimes.com/espanol/internacional/la-es-los-etiofes-estan-construyendo-una-gigantesca-represa-y-egipto-esta-preocupado-20190409-story.html>

Íñiguez-Torres, L. P. (2017). Del desarrollo político-económico y la proyección internacional de Egipto tras la Guerra Fría: estrategias de una potencia subregional en Medio Oriente. InterNaciones, 12, 41-68. <https://doi.org/10.32870/in.v4i12.7039>

La Convención sobre el derecho de los usos de los cursos de agua internacionales para fines distintos de la navegación, Nueva York, 21 de mayo de 1997. (Boletín Oficial del Estado, núm. 161, 3 de julio de 2014). <https://www.boe.es/boe/dias/2014/07/03/pdfs/BOE-A-2014-6964.pdf>

Mariam, Alemayehu G., (2015). "Ethiopia: The Dam Dammed by Cash Flow?" ECADF Ethiopian News. <http://ecadforum.com/2015/03/30/ethiopia-the-damdam-med-by-cash-flow/>

Martin, A. R. (2024). Grand Ethiopian Renaissance Dam closer to completion - Prensa Latina. Prensa Latina - Latin American News Agency.
<https://www.plenglish.com/news/2024/03/06/grand-ethiopian-renaissance-dam-closer-to-completion/>

Méndez Coto, M. V. (2016). Multilateralismo, gobernanza y hegemonía en la estructura económica internacional: del G7 al G20. Relaciones Internacionales, (31), 13–32.
<https://doi.org/10.15366/relacionesinternacionales2016.31.001>

Merino, G. E. (2016). ¿Nueva guerra fría o guerra mundial fragmentada?: El resurgir de Rusia, el avance de China, los nuevos bloques emergentes y el desafío a las fuerzas unipolares de Occidente.

Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. (s. f.). Egipto ficha país. En https://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/EGIPTO_FICHA%20PAIS.pdf

Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. (s. f.). Etiopía ficha país. En https://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/ETIOPIA_FICHA%20PAIS.pdf

Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. (s. f.). Sudán ficha país. En https://www.exteriores.gob.es/Documents/FichasPais/SUDAN_FICHA%20PAIS.pdf

Monzón De Los Ríos, H. (2015). Efectos del cambio climático en los recursos hídricos. *Revista Ventana Científica*, 70.

Muiña, F., & Borros, H. (2021). Etiopía: entre la sangre y las urnas. Nueva Sociedad.

Mulat, A. G., Moges, S. A., & Ibrahim, Y. (2014). Impact and Benefit Study of Grand Ethiopian Renaissance Dam (GERD) During Impounding and Operation Phases on Downstream Structures in the Eastern Nile. *Nile River Basin: Ecohydrological Challenges, Climate Change and Hydropolitics*, 543-564.

Oficina Económica y Comercial de España en El Cairo. (2024). Informe económico y comercial. En <https://www.icex.es/content/dam/es/icex/oficinas/044/documentos/2024/02/anexos/iec-egipto-febrero-2024.pdf>

Orlowska, I. (2013). Forging a nation: the Ethiopian millennium celebration and the multiethnic state. *Nations and Nationalism*, 19(2), 296-316. <https://doi.org/10.1111/nana.12021>

PIB de Etiopía 2022. (s. f.). Datosmacro.com. <https://datosmacro.expansion.com/pib/etiopia>

Polgati, A. C. (2007). Análisis crítico de la geopolítica contemporánea. *Revista Política y Estrategia*, (108), 29-45.

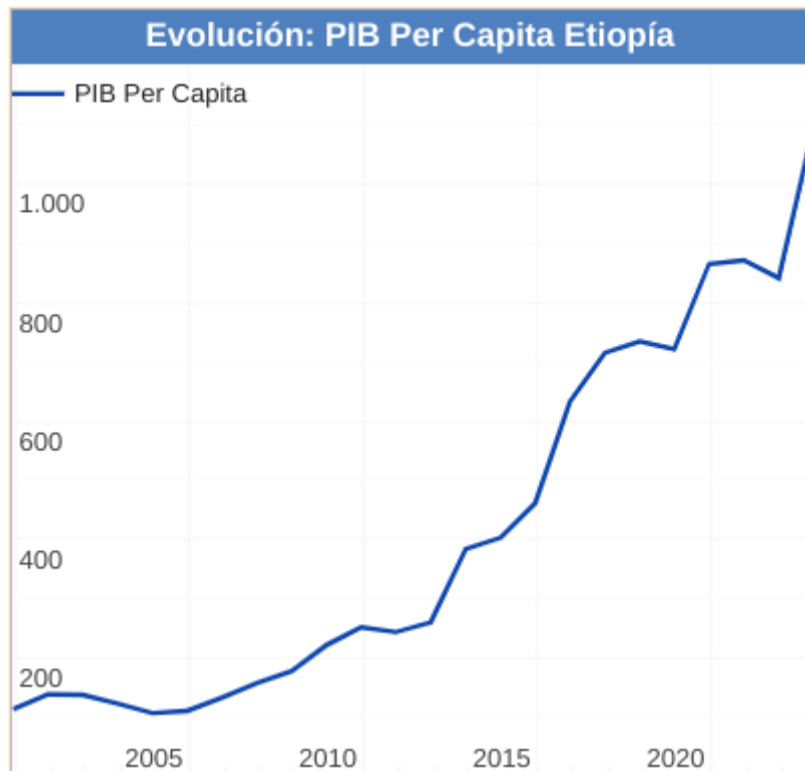
- Rato Alarcó, A. D. (2019). La inversión extranjera directa de China en África: ¿va más allá de recursos naturales, petróleo e infraestructuras?. <http://hdl.handle.net/11531/27371>
- Redacción. (2023). Canal de Suez: 5 datos que muestran la importancia histórica y geopolítica del canal y cómo se gestó la crisis actual. BBC News Mundo. <https://www.bbc.com/mundo/articles/cpdln977nj5o>
- Resumen Latinoamericano. (2021). Etiopía. Acusa a Egipto y Sudán de socavar negociación por Gran Presa - Resumen Latinoamericano. <https://www.resumenlatinoamericano.org/2021/04/07/etiopia-acusa-a-egipto-y-sudan-de-socavar-negociacion-por-gran-presa/>
- Reuters. (2023). Ethiopia says it has completed filling of disputed dam project's reservoir. Reuters. <https://www.reuters.com/world/africa/ethiopia-says-it-has-completed-filling-disputed-dam-projects-reservoir-2023-09-10/>
- Salamanca, A. (2018). El origen del nacionalismo étnico en Etiopía. El Orden Mundial - EOM. <https://elordenmundial.com/el-origen-del-nacionalismo-etnico-en-etiopia/>
- Salau, T. (2023). What you need to know about Ethiopia's homegrown economic reforms - Ventures Africa. Ventures Africa. <https://venturesafrica.com/what-you-need-to-know-about-ethiopias-homegrown-economic-reforms/>
- San Miguel De Pablos, J. (2020). Análisis de la economía internacional de Etiopía y la influencia de la inversión extranjera directa.
- Schulz, J. S. (2023). "BRICS Plus" y el nuevo diseño de la multipolaridad; Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales; 8; 2023; 11-17.
- Servicio de Información del Estado. 2021. "El Proyecto del Nuevo Delta" ... un gran salto hacia la aplicación de la estrategia agrícola de 2030. Servicio de Información del Estado - Su portal a Egipto. <https://sis.gov.eg/Story/21627/El-Proyecto-del-Nuevo-Delta-%E2%80%A6-un-gran-salto-hacia-la-aplicaci%C3%B3n-de-la-estrategia-agr%C3%ADcola-de-2030?lang=es>

- Sidler, J., & Fernández, V. R. (2022). Estados, espacios y hegemonía en la reestructuración global capitalista. Contribuciones para una perspectiva estructural, histórica y dinámica. *Desafíos*, 34(1). <https://doi.org/10.12804/revistas.urosario.edu.co/desafios/a.10701>
- Soriano, G. (2015). EEUU suministra a Egipto ocho cazas F-16 tras la entrega francesa de tres Rafale. *Infodefensa - Noticias de Defensa, Industria, Seguridad, Armamento, Ejércitos y Tecnología de la Defensa*. <https://www.infodefensa.com/texto-diario/mostrar/3133264/eeuu-suministra-egipto-ocho-cazas-f-16-entrega-francesa-tres-rafale>
- Sudán: Economía y demografía 2024. (s. f.). *Datosmacro.com*. <https://datosmacro.expansion.com/paises/sudan>
- Sudán - Piramide de población 2021. (s. f.). *Datosmacro.com*. <https://datosmacro.expansion.com/demografia/estructura-poblacion/sudan>
- The new geopolitics. (s. f.). *CIRSD*. <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-winter-2023--issue-no22/the-new-geopolitics>
- The reality of the GERD. (s. f.). <https://web.archive.org/web/20170831000545/http://ethpress.gov.et/herald/index.php/editorial-view-point/item/7729-the-reality-of-the-gerd>
- Toledo, L. C. (2019). Geopolítica crítica: alcances, límites y aportes para los estudios internacionales en Sudamérica. *Foro Internacional*, 61-95. <https://doi.org/10.24201/fi.v60i1.2574>
- Topalidis, G. T., Kartalis, N. N., Velentzas, J. R., & Sidiropoulou, C. G. (2024). New developments in geopolitics: a reassessment of theories after 2023. *Social Sciences*, 13(2), 109. <https://doi.org/10.3390/socsci13020109>
- Trigo en Egipto | Observatorio de Complejidad Económica. (s. f.). *Observatorio de Complejidad Económica*. <https://oec.world/es/profile/bilateral-product/wheat/reporter/egy>
- Turner, B. S. (2012). La ciudadanía árabe: la Primavera Árabe y sus consecuencias no intencionales. *Sociología histórica*, (1).

- Vella, H. (2013). The Grand Renaissance Dam – Ethiopia’s greatest risk. Power Technology.
<https://www.power-technology.com/features/featuregrand-renaissance-dam-ethiopia-greatest-risk/?cf-view>
- Villalobos, J. H. C. (1998). Etiopía: Constitución, democracia y desarrollo económico. Estudios de Asia y Africa, 33(1 (105), 183-196. <http://www.jstor.org/stable/40313269>
- Washington Post. (2020). Ethiopia’s leader hails 1st filling of massive, disputed dam. Washington Post.
https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/ethiopias-leader-hails-1st-filling-of-massive-disputed-dam/2020/07/22/b3bd4e1e-cc0f-11b-8426e26d203b_story.html#comments-wrapper
- Wheeler, K. G., Jeuland, M., Hall, J. W., Zagona, E., & Whittington, D. (2020). Understanding and managing new risks on the Nile with the Grand Ethiopian Renaissance Dam. Nature communications, 11(1), 1-9. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-19089-x>
- Xinhua. (2017). Ethiopia’s Grand Renaissance Dam 60 pct completed.
http://www.xinhuanet.com/english/2017-08/08/c_136506781.htm
- Yihdego, Y., Khalil, A., & Salem, H. S. (2017). Nile River’s basin dispute: perspectives of the Grand Ethiopian Renaissance Dam (GERD). Glob. J. Hum. Soc. Sci, 17(4), 1-21.
https://www.researchgate.net/publication/317372179_Nile_River's_Basin_Dispute_Perspectives_of_the_Grand_Ethiopian_Renaissance_Dam_GERD
- Zahran, M. (2021). Washington Must Act Now to Save Grand Ethiopian Renaissance Dam Negotiations Among Egypt, Ethiopia, and Sudan. Foreign Policy.
<https://foreignpolicy.com/2021/04/29/gerd-renaissance-dam-negotiations-biden-ethiopia-egypt/>

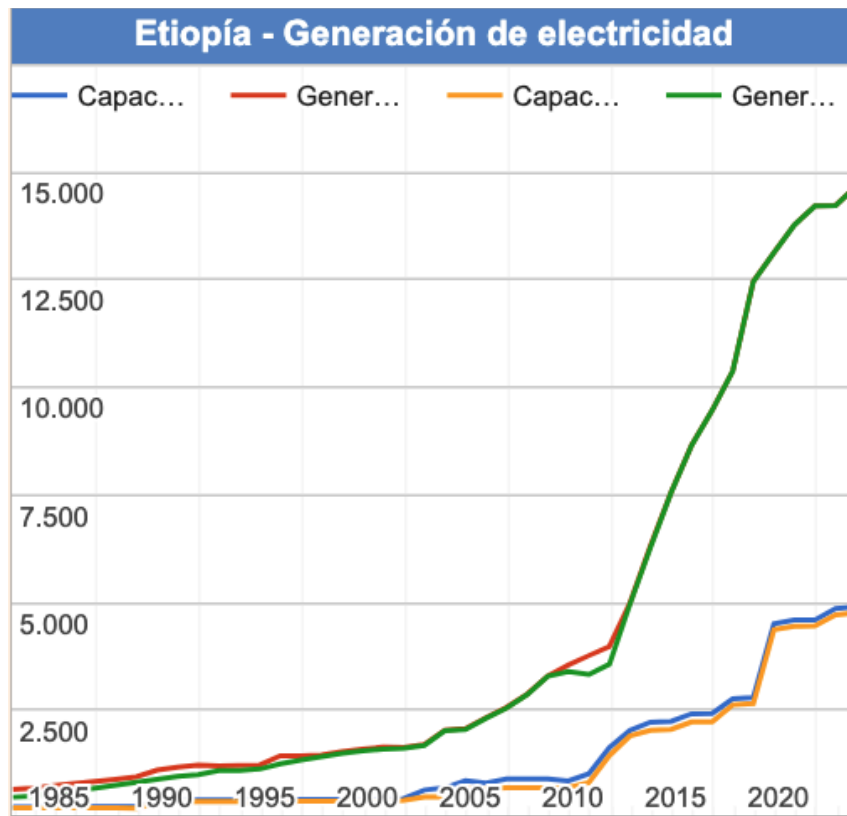
Annexos.

Figura 1: gràfic sobre l'evolució del PIB per càpita d'Etiòpia.

Font: Datosmacro.com

<https://datosmacro.expansion.com/pib/etiopia>

Figura 2: gràfic sobre la generació d'electricitat d'Etiòpia.

En blau, la capacitat instal·lada en MWh.

En vermell, la generació de GWh.

En groc, la capacitat instal·lada renovable en MWh.

En verd, la generació renovable de GWh.

Font: Datosmacro.com

<https://datosmacro.expansion.com/energia-y-medio-ambiente/electricidad-generacion/etiopia>

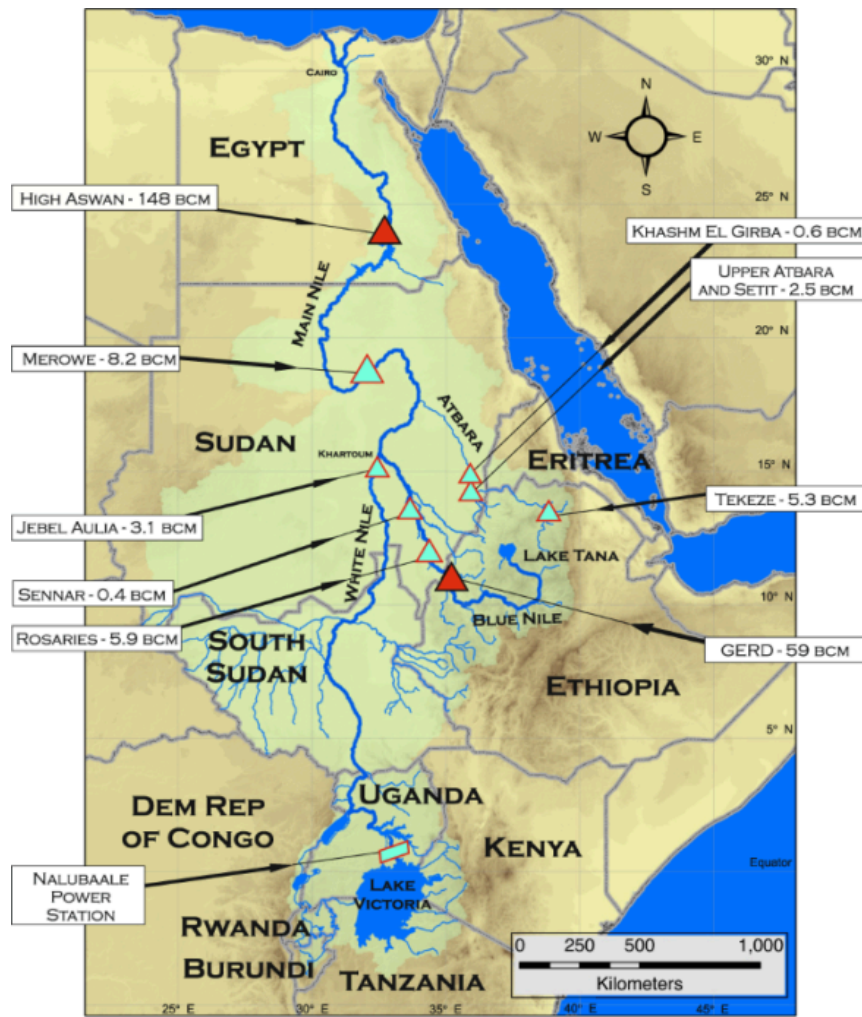

Figura 3: mapa de preses a la regió de la Conca del Nil.

Font: Rob Prince's Blog.

<https://robertjprince.net/2021/02/23/the-fight-for-the-gerd-grand-ethiopian-renaissance-dam-2-remarks-of-rob-prince-february-19-2021/>